Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIX. Cena lista je $6.00 Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., ČETRTEK, 30. APRILA (APRIL 30), 1936. Subscription $6.00 Yearly ŠTEV.—NUMBER 86

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Izobrazba vodi delavce navzgor k svobodi!

Proč s špioni in provokatorji iz delavskih vrst!

Nihče ni varen pred špioni, pravijo delavski voditelji

KONGRESNA PREISKAVA

Washington, D. C.—Priče, ki so nastopile pred senatnim pododsekom, kateri vodi zaslišanja o resoluciji senatorja La Follette, ki zahteva kongresno preiskavo špionaže v industrijah, so predložile nadaljnjo evidenco o aktivnostih špionov. Izjavile so, da ni nihče varen pred njimi in podprle zahtevo, naj kongres podvzame potrebne korake, da se odpravi špionaža, ki ograža civilne svobodščine ameriških državljanov.

Kot priča je pred odsekom nastopil tudi M. H. Syme, pomožni mestni pravdnik v Philadelphiji. Z uradnimi policijskimi rekordi je dokazal, da so špioni, katere pošiljajo detektivske agenture industrijskim podjetjem, povečini kriminalni tipi.

Člani pododseka so bili informirani o zaroti proti življenju unijskega uradnika in podrobnostih druge zarote, ko so bili kriminalci poslani iz neke države v drugo, da tam izvrše nasilstva, katera bi potem naprtili delavcem z namenom, da jih spravijo v zapor.

Francis J. Gorman, podpredsednik unije tekstilnih delavcev, je izpovedal o omreženju sedmih uradnikov krajevne tekstilne unije v Burlingtonu, N. C., ki so bili obsojeni v zapor na obtožbo, da so z dinamitom pognali v zrak tovarno tekstilne kompanije v teku stavke. Pozneje so bili predloženi dokazi, da so zločin izvršili špioni, katere je neka detektivska firma v Pennsylvaniji poslala družbi, toda žrtve zarote so še vedno zaprte v državni jetnišnici Severne Karoline.

Po izpovedi F. L. Dobbsa, bivšega reporterja lista v Durhamu, N. C., je bil tudi Gorman zaznamovan, da ga umore. Dobbs je izjavil, da sta se pri njem oglasila dva špiona tekstilne družbe, ki ima svoje tovarne v Charlotti, N. C. Bila sta pod vtisom, da bo on sodeloval z njima in sta pojasnila podrobnosti, kako bodo umorili Gormana, ko bo prišel v Charlotto kot govornik na shod, ki ga je sklicala tekstilna unija. Zarota je izpodletela, ker je Gorman v zadnjem momentu spremenil svoj načrt in obvestil unijo, da ne bo nastopil na shodu.

Zbornica sprejela 'newdealske' davke

Demokratski aparat je tekel gladko

Washington, D. C., 29. apr.—Nižja kongresna zbornica je danes formalno odobrila novi davčni zakon, ki določa nove davke na nerazdeljene dohodke (rezervne sklade) korporacij v letni vsoti 800 milijonov dolarjev. Demokratska, "newdealska" večina je bila tako dobro organizirana, da ni mogla republikanska opozicija niti od daleč priti s kakšno revizijo ali spremembo davčnega načrta.

Davčni načrt gre zdaj v senat, kjer se slišijo grožnje drastične revizije. Koliko bo opozicija uspela s to grožnjo, je seveda vprašanje.

Namen novih davkov je, da nadomestijo izgubo dohodkov farmskega procesnega davka, ki ga je ubilo vrhovno sodišče in prinesejo dohodke za izplačanje bonusa bivšim vojakom iz svetovne vojne.

Domače vesti

"Majski glas"

Chicago. — "Majski glas", običajna publikacija, katera izide vsako leto pred 1. majem v založbi Proletarca, je izšel v sredo in začel se je takoj razpošiljati. Letošnji "Majski glas" ima 80 strani brez platnic in vsebuje okrog 35 člankov, črtic, pesmi, igrokazov in raznih drugih spisov poleg velikega števila alegoričnih slik, portretov in drugih posnetkov. Zbirka bogatega gradiva, ki je ne prekaša nobena druga slovenska publikacija na tej strani oceana! Uredil ga je Frank Zaitz in tiskal se je v tiskarni SNPJ.

Vesti iz New Yorka

New York.—V soboto, 2. maja, bo družina Martin in Jenny Zelenc obhajala dvojno poroko: srebrno poroko staršev in poroko hčere Agnes z Joe Hughesom.—V Oleanu je avto ubil rojaka Leopolda Vesela. Star je bil 53 let in doma iz Lazca pri Dragi. Zapušča ženo, šest sinov in tri hčere.

Iz Clevelanda

Cleveland. — V mestni bolnišnici je umrl Ilija Badovinac, star 63 let. Tu je bival 40 let in zapušča edino hčer. — Jack Bogataj je prejel žalostno vest, da je v Gorenji vasi pri Škofji Loki na Gorenjskem umrl njegov oče Gašper Bogataj v starosti 73 let.—Pri primarnih volitvah v Ohiu dne 12. maja bosta kandidirala za državno poslanstvo rojaka Jos. Ogrin in Wm. J. Kennick.

Vlada udarila loterijske raketirje

Al Smith mlajši je prizadet

Washington, D. C., 29. apr.—Poštni tajnik Farley je včeraj odvzel poštne pravice organizaciji Golden Stakes Advertising Co., kateri predseduje Alfred E. Smith Jr., sin znanega demokratskega prvaka in katoliškega kapitalista v New Yorku. Enaka kazen je zadela organizacijo National Conference for Legalizing Lotteries, Inc., katero vodi newyorška multimilijonarka in družabna dama mrs. Harriman. Obe organizaciji sta bili označeni kot loterijsko podjetje, katero se po zakonu ne sme posluževati pošte. V smislu odredbe poštnega tajnika mora biti vsa pošta, ki je naslovljena na omenjeni dve organizaciji, vrnjena pošiljateljem.

Egiptovski kralj umrl; regentura na krmilu

London, 29. apr. — Egiptovski kralj Fuad I. je včeraj umrl v starosti 68 let. Ker je njegov sin Furak star komaj 16 let, prevzamejo vlado trije regentje. Mladi Furak študira v Angliji. Kraljevina Egipt je pod protektoratom Velike Britanije.

Robles, španski fašistični vodja, ranjen

Madrid, 29. apr. — Gil Robles, vodja katoliških fašistov v Španiji, je bil včeraj težko ranjen na glavi in prsih, ko je njegov avto trčil z drugim avtom v okolici Madrida. Njegov privatni telesni stražnik, ki je vedno z njim, je bil tudi ranjen.

ŽIVEL PRVI MAJ!

Za mir, svobodo in demokracijo! Proti fašizmu!

Manifest socialistične internacionale 1. maja 1936

Delavcem vseh dežel!

V tem hipu, ko strupeni plini in bombe uničujejo življenja v Afriki, ko japonski imperializem grozeče dviga svojo glavo na vzhodu in ko narašča nevarnost nove vojne v Evropi, se vi, delavci vseh dežel, pripravljate na novo proslavo svojega Prvega maja, svojega dneva miru in svobode.

Kar so socialisti vsega sveta napovedali, je danes realnost: fašizem je vojna! Italijanski fašizem, ki je potegnil svojo državo na rob prepada, se skuša ohraniti z morilsko in roparsko vojno. Nemški fašizem nadaljuje svoje priprave za uresničenje svojih ekspanzivnih načrtov in trga pakt za paktom. Vkorakanje nemških čet v Porenje na podlagi pretrgane pogodbe je morda uvod mogočne ofenzive nemškega fašizma, ki lahko zapali vso Evropo. Celo mali in slabotni fašizem v Avstriji se drzne na ukaz svojega italijanskega patrona raztrgati pogodbe in izzivati Evropo.

Delavci vseh dežel in oni, ki si žele miru in svobode, se morajo dvigniti, če hočejo rešiti ogražani mir. Le uresničenje kolektivne varnosti, katera bi nastopila proti napadalcu z mogočno koalicijo vseh onih narodov, ki so pripravljeni boriti se za mir, lahko prepreči omenjeno ofenzivo fašizma. Toda socialisti, ki so pravi prijatelji miru povsod, priznajo, da imperialistični in kapitalistični interesi ponovno in ponovno odvračajo kapitalistične vlade od kolektivne akcije za kolektivno varstvo; celo grozovitost italijanskega fašizma v vzhodni Afriki jih ni zbudila k odločilni akciji. Fašistične napade je možno odvrniti le z brezobzirno oboroženo silo! Trajni mir je mogoče zagotoviti le s strmoglavljenjem fašizma! Boj za mir in boj za svobodo sta neločljiva!

Naš prvi letošnji prvomajski pozdrav velja torej onim, ki se danes nahajajo v junaškem boju v razmerah nepostavnosti proti vojni in za svobodo v vseh deželah fašistične diktature.

Pozdravljamo pa delavstvo Španije, ki je strmoglavilo klerofašistični režim svoje dežele in dalo svobodo junakom oktobrske vstaje.

Socialisti v demokratičnih deželah ne morejo bolje pomagati svojim bratom v fašističnih deželah kot z odločnim odporom proti vsakemu pojavu fašističnega gibanja doma. Vsak poraz fašizma v katerikoli deželi je poraz fašizma po vsem svetu.

Demokracija se lahko ubrani fašistični nevarnosti le, ako je močna in determinirana, da lahko vodi delavce v boju z bolečimi posledicami ekonomske krize. Kajti boj s kapitalističnimi krizami je obenem boj s fašistično nevarnostjo. Socialisti se pa zavedajo, da edino razvoj socialističnega gospodarstva na mednarodni podlagi lahko ugonobi enkrat za vselej ekonomske krize. Kapitalisti vsake dežele ne marajo ukrepov, ki bi segli ekonomskemu zlu do dna, zato je dolžnost socialistov vseh dežel, da s pobijanjem ekonomske krize obenem pobijajo tudi kapitalizem.

Močno napredujoči socialisti v škandinavskih deželah so pokazali, kako uspešno se lahko rabi politična sila na demokratični podlagi zoper ekonomsko krizo. Zgled škandinavskih socialistov lahko daje pogum delavcem vseh ostalih dežel.

Delavska stranka v Angliji je demonstrirala svojo impozantno moč pri volitvah v novembru 1935 in njena borba za kontrolo Anglije se nadaljuje bolj ko kdaj prej.

Delavci Francije so v težkem boju s kapitalistično reakcijo in fašizmom. Delavci v Belgiji se nahajajo v volilni kampanji z vso odločnostjo, da povečajo svojo moč in pobijejo ekonomsko krizo. Rezultat francoskih in belgijskih volitev bo odločilne važnosti za usodo Evrope. Vsled tega pozdravljamo zavedno delavstvo Francije in Belgije! Naše simpatije so na njih strani v njihovem boju.

Kličemo delavce, moške in ženske, v vseh ostalih deželah, naj se na dan Prvega maja zberejo pod našimi prapori. Vabimo mladeniče in mladenke iz delavskih vrst, naj se pridružijo prvomajskim demonstracijam; mladeniči so prvi poklicani, kadar padajo žrtve vojne ali krize—zato naj bodo prvi tudi v boju za osvobojenje človeštva!

Živela mir in svoboda!

Živel mednarodni socializem!

Biro delavske in socialistične internacionale v Bruslju.

Deževje ustavilo Italijane v Afriki

Relifna komisija ostala pri življenju

Illinoiska zbornica ji je podaljšala življenje

Springfield, Ill., 29. apr. — Državna zbornica je sprejela predlog, ki določa, da relifna komisija nadaljuje svoje posle in skrbi za brezposelne revеže po vsej državi do 1. julija. V nižji zbornici je glasovalo za predlog 117 poslancev in eden proti, v višji pa 35 senatorjev in šest proti.

Governer Horner je naznanil, da bo podpisal predlog. To pomeni, da komisija ne bo zaprla svojih relifnih uradov po vsej državi v četrtek, kakor je bilo prvotno določeno.

V državnem relifnem skladu je še toliko denarja, da bo vsota za oskrbo brezposelnih zadostovala za prihodnjih deset dni. V tem času bo morala državna zbornica najti nove finančne vire za nasičevanje revežev do 1. julija, ko bo komisija razpuščena.

Na podlagi sprejetih zakonskih načrtov bodo morale mesto Chicago in druge politične enote v državi naložiti nove davke na posestva in hiše, na vsakih sto dolarjev ocenjene vrednosti 30 centov. Te načrte je sponsorirala Illinoiska poljedelska zveza, katero so pri tem podprli državni poslanci zunaj Chicaga.

Finančni škandal pretresel Avstrijo

Aristokratje in politiki odgovorni za polom zavarovalne družbe

Dunaj, 29. apr.—Imena aristokratov, trgovcev in političnih voditeljev so na uradni listi oseb, ki so prejemale denar iz sklada zavarovalne družbe Feniks. Primankljaj v skladu te družbe, ki je bil nedavno odkrit, znaša 250,000,000 šilingov — okrog $47,500,000.

Med drugimi prominentnimi osebami, ki so zapletene v škandal, je tudi Carl Vaugoin, član državne zbornice, predsednik državnih železnic in bivši kancelar. Po odkritju, da je prejemal denar iz sklada zavarovalne družbe, je moral resignirati kot predsednik železnic in član parlamenta.

Drugi trije poslanci — knez Shoenburg-Hartenstein, Bethe Coreth, vodja avstrijskih monarhistov, in Franz Straffella, eden od voditeljev "Heimwehra", privatne fašistične armade, kateri načeluje knez Starhemberg, so tudi resignirali.

Uradna lista kaže, da so v zadnjih petih letih prejemali denar iz sklada zavarovalne družbe monarhisti, socialisti, hajmverovci, klerikalne napadalne čete in tudi naciji. Avtoritete so doslej aretirale osem oseb.

Škandal je pretresel vso Avstrijo in nekateri napovedujejo padec vlade. Dve osebi sta že izvršili samomor — Johanna Litwin, sestra Viljema Berlinerja, bivšega generalnega upravitelja zavarovalne družbe, in Heinrich Ochaner, državni zavarovalni komisar.

Velike pokrajine na jugu spremenjene v močvirje

BITKA NA SEVERNI FRONTI

Z južne abesinske fronte, 29. apr.—Silni deževni nalivi v zadnjih dneh so ustavili prodiranje italijanske armade, ki ji poveljuje general Graziani. Ta je bil prisiljen dati vojakom počitek, ker so bili izčrpani od dolgega pohoda. Poveljniki treh italijanskih kolon, ki operirajo na južni fronti, so dobili instrukcije, da morajo obdržati doslej zasedene pozicije.

Vsa pokrajina v okolišu mesta Sasah Banch se je po deževnih nalivih spremenila v ogromno močvirje. Italijanski vojaki so bili tako izmučeni, da so kar stoje spali in bi bili vsi pocepali, ako ne bi bil vrhovni poveljnik odredil počitka.

Italijanski častniki so izjavili, da je abesinska armada na tej fronti perfektno organizirana in dobro založena z orožjem, municijo in živili. Poveljuje ji ras Nasibu, ki je naznanil, da se bo boril proti Italijanom do zadnjega moža.

Italijani se sedaj pripravljajo na nadaljnje prodiranje proti severu. Častniki reorganizirajo svoje bataljone, da jih usposobijo za nov pohod proti Hararju, drugemu največjemu abesinskemu mestu.

Desje, 29. apr. — Motorna italijanska armada 30,000 mož se je pomaknila nekaj kilometrov proti jugu; nahaja se okrog sto kilometrov od Desja, v sredini med tem mestom in Addis Ababa, abesinsko prestolico. Včeraj se je zapletla v bitko z abesinskimi četami v pokrajini Doba, v kateri je bilo 14 abesinskih vojakov ubitih, ostali so se pa umaknili, nakar je italijanska armada obnovila prodiranje.

Proces v Floridi odkril špionažo

Policija je imela vohune med delavci

Bartow, Fla., 29. apr. — Med nadaljevanjem sodne obravnave proti sedmim policajem, ki so obtoženi ugrabljenja in mučenja treh delavskih organizatorjev v Tampi, je včeraj prišlo na dan, da je tampska policija imela vohune v vrstah delavske organizacije Moderni demokratje. Trije ugrabljeni in mučeni delavci so bili člani te organizacije.

Državno pravdništvo je postavilo na svedoški stol pričo, ki je povedala, da je bil J. A. McCaskill, član mestne požarne brambe, navzoč na tajni seji omenjene organizacije ob času, ko je policija navalila v zborovalne prostore in aretirala zborovalce. McCaskill, ki je bil tudi aretiran z drugimi vred, je bil kasneje izpuščen in njegovo ime je bilo črtano iz policijske prijave, namesto tega je pa bilo vpisano ime nekega drugega človeka, katerega sploh ni.

15 mesecev zapora za šale o nacijih

Kolin, Nemčija, 29. apr. — Neki nemški državljan iz Aachena je bil včeraj obsojen na 15 mesecev zapora, ker je zbiral in si zapisaval šale in satirične anekdote o nacijskih voditeljih. Teh šal in anekdot kar mrgoli po Nemčiji.

SENATNA PREISKAVA TERORIZMA V HARLANU

Kompanijski pobojniki terorizirajo rudarje že 25 let

SPLOŠNE PREISKAVE NAJBRŽ NE BO

Washington. — Pred senatnim pododsekom za delo in prosveto se vrši že več dni preliminarna preiskava o La Follettovi resoluciji za splošno preiskavo kršitve civilnih svobodščin. Predloženega je bilo že dosti materiala o industrijski avtokraciji v svrho podpore resolucije.

Pred senatni pododsek so prišli tudi zastopniki rudarske unije UMW, ki so pripovedovali predvsem o terorizmu v notoričnem okraju Harlanu v državi Kentucky.

"Svoboda govora, svoboda zborovanja, svoboda glasovnice in pravica delavcev do organizacije in kolektivnega pogajanja so stvari, ki ne obstoje v okraju Harlan. Teh stvari ni najti v tem okraju, vsaj za rudarje ne," je rekel unijski odvetnik T. C. Townsend.

Senator La Follette, ki predseduje pododseku, ga je vprašal, koliko časa te razmere že obstoje v tem rudarskem okraju Kentuckyja. "Odkar so pričeli s kopanjem premoga tamkaj, to je zadnjih 25 let,' je bil odgovor.

Townsend in druge priče so nato orisale sliko terorizma in opresije, kakršno je najti le v kakšni barbarski deželi. Z vsakega praktičnega vidika so rudarji pravi sužnji. Pravice nimajo absolutno nobene. Vsak poskus za organiziranje je zamorjen v kali in vsak organizator ali agitator takoj iztiran iz okraja ali pa se mu še kaj hujšega pripeti. Med Hitlerjevim nacizmom in absolutizmom harlanskih premogovnih družb ni nobene razlike.

Glavna agencija opresije so pomožni šerifi, katerim plačuje okraj del plače, drugi del pa baroni premoga. Teh pobojnikov imajo družbe večje število. Imele so že armado 282 deputišerifov. V enem letu so premogovne družbe v ta namen prispevale $46,730, drugo leto pa $61,517. Ko je unija lani pričela z organizatorično kampanjo, ni z njo prišla niti do prvega shoda, čeprav je bil sklican v Cumberlandu, o katerem so mislili, da je nekoliko svobodnejši kotiček, toda so se motili. Vsi agitatorji za shod so bili aretirani.

Ječa v Harlanu z dvema luknjama — šest čevljev široke in visoke ter pol čevlja daljše — je prava natezalnica. V te ljuknje, kjer je prostora le za dve osebi, je šerif ob neki priliki stlačil — 22 oseb! Kako so ostali živi, je uganka.

In volitve o okraju Harlanu so čisto nacijskega kova. Ko se je pred nekaj leti pojavil kandidat za šerifa, ki je bil odprto naklonjen rudarjem, je reakcija volilne skrinjice enostavno nabasala z glasovnicami. Običajno se v okraju udeleži primarnih volitev le okrog 600 volilcev — 665 je bil višek glasov pred tem incidentom. Toda pri omenjenih volitvah je bilo oddanih 9629 glasov. V enem pricinktu je rudarski kandidat Ray dobil 3, Chandler, sedanji governer, pa 550 glasov. Taka je demokracija v Harlanu.

Pred senatni odsek so prišli tudi rudarji iz "kaptivnih" rovov, ki so večinoma v rokah jeklarskega trusta. Ti rudarji so pripovedovali, da so te naselbine in rovi preplavljeni s špioni.

In kljub temu, da je bilo nagromadenega že veliko materiala v podporo resolucije za splošno preiskavo, je zelo dvomljivo, da bo sprejeta v senatu. V prvi vrsti ne kaže preveč navdušenja za to preiskavo sam senator La Follette. Izpraševanje prič prepušča večinoma svojim konservativnim kolegom, o katerih se že vnaprej ve, da bodo proti sprejetju resolucije. Sam ne kaže nobenega ognja in energije. Brez energičnega boja pa ta resolucija nima nobene prilike v senatu, tudi če bi šla skozi odsek, kar pa je tudi dvomljivo.

Republikanci so proti splošni preiskavi kršitev civilnih svobodščin iz principa, ker bi to razkrilo despotične razmere v industrijah. In naloga burboncev je, da protektirajo mogočne korporacije. Taki preiskavi se bo upirala tudi burbonska demokratska večina, ker je proti temu, da bi vladna preiskava posvetila na srednjeveško izkoriščanje in zatiranje plantažnih kulijev na demokratskem jugu. Taka preiskava bi bila prevroča tako za demokrate kot za republikance, ker bi snela masko z ameriške industrijske in plantažne avtokracije. Za kaj takega pa senat najbrž ne bo dovolil denarja.

Apropriacije za socialno zaščito

Roosevelt zahteva $460,800,000 od kongresa

Washington, D. C. — (FP) — Predsednik Roosevelt je pozval kongres, naj določi vsoto $460,800,000 za izpopolnitev ustroja socialne zaščite v smislu zakona, ki ga je sprejel v svojem zadnjem zasedanju.

Od te vsote naj bi se $195,800,000 porabilo za nadaljevanje dela, ki spada v področje federalnega odbora socialne zaščite, $265,000,000 pa naj gre v rezervni sklad, iz katerega se bodo plačevale podpore, ko bo začel sistem funkcionirati l. 1937.

Druga postavka določa vsoto $85,000,000 kot federalni prispevek državam, ki so sprejele zakone starostne penzije, in $43,000,000 za oskrbo odvisnih otrok in slepcev. Po mnenju federalnih avtoritet je v Ameriki 900,000 nad 65 let starih oseb, ki so upravičene do federalne penzijske podpore $15 na mesec. Ob koncu l. 1934 je bilo po izjavi federalne relifne administracije 735,000 oseb v starosti 65 in več let na relifni listi. Število 900,000 oseb, ki bodo deležne federalne podpore, ne uključuje vseh nad 65 let starih oseb, ki so potrebne pomoči. To predstavlja le stare ljudi v 29 državah, ki so doslej predložile svoje penzijske načrte odboru socialne zaščite in jih je ta odobril.

Vlada posegla v stavko mornarjev

Konflikt med uradniki mednarodne unije in stavkarji

Washington, D. C. — (FP) — Potreba hitre akcije s strani federalnega delavskega departmenta glede poravnave stavke, v kateri je zapletenih 3,500 mornarjev v vzhodnih pristaniščih, je bila ponovno naglašena, ko je pomožni delavski tajnik McGrady izjavil, da so se njegovi poskusi, da pridobi parobrodne družbe za pogajanja s stavkarji, izjalovili. McGrady je izjavil, da se bo še nadalje trudil in skušal doseči likvidacijo konflikta.

Uradniki mednarodne unije mornarskih delavcev niso odobrili stavke in radi tega je postala situacija še bolj zapletena. Na konferenci, ki so jo imeli voditelji stavkarjev z Roperjem, načelnikom trgovinskega departmenta, je slednji obljubil, da bo odredil preiskavo v zvezi z obtožbami, da parobrodne družbe kršijo federalne regulacije glede varnosti življenj moštva in potnikov.

V Washington prihajajo poročila, da se stavka mornarjev na vzhodu razširja in da se bo morda raztegnila na pristanišča ob Pacifiku. Mednarodna unija pristaniščnih delavcev na zapadu je že naznanila, da njeni člani ne bodo razkladali "vročega" tovora s parnikov, ki bodo prišli na zapad z vzhoda, če bodo na teh uposleni stavkokazi.

Priporoča sprejetje Lundeenovega načrta

Washington, D. C. — Leo J. Linder, newyorški odvetnik, je pri zaslišanju pred senatnim pododsekom, pred katerim je nastopil kot priča, priporočal sprejetje Frazier-Lundeenovega načrta socialnega in brezposelnostnega zavarovanja. Izjavil je, da je zakon socialne zaščite, ki ga je kongres sprejel v zadnjem zasedanju pomankljiv in da ga bo federalno vrhovno sodišče razglasilo za protiustavnega. Mary Van Kleeck, predsednica Zveze profesionalcev, je tudi nastopila pred člani senatnega pododseka in izjavila, da je Frazier-Lundeenov načrt edini, ki predvideva restavriranje kupne sile delavcev in farmarjev. Dokler se ne bo ta sila povečala, ni upanja, da se bo Amerika izvlekla iz depresije, v katero je zabredla pred šestimi leti. Sprejetje Frazier-Lundeenovega osnutka so priporočali tudi zastopniki organiziranega delavstva.

Kongresnik se zavzel za stavkarje

Razgalil je brezobzirno izkoriščanje delavcev

Washington, D. C. — (FP) — "Marmor, s katerim je bila zgrajena palača federalnega vrhovnega sodišča, je oškropljen s krvjo izkoriščanih mezdnih sužnjev v Vermontu", je dejal kongresnik Vito Marcantonio iz New Yorka v svojem govoru, v katerem je razgalil položaj delavcev pri Vermont Marble Co., ki so se končno uprli izkoriščanju in zastavkali. Marcantonio je zahteval uveljavljenje zakonodaje, da se prisili kompanije, ki dobivajo mastne kontrakte od federalne vlade, da bodo plačevale dostojne mezde svojim delavcem.

Kongresnik je dejal, da delavci, ki so uposleni v kamnolomih omenjene kompanije, prejemajo silno nizke mezde, nekateri samo 20 centov na teden. Bivati morajo v kompanijskih hišah in plačevati visoko stanarino, poleg tega pa jim družba odtrga od mezde vsoto za porabljeno elektriko in plin. Pobijal je argument kompanije, da ne more plačevati višjih mezd, z dokazi, da sedaj, ko je v teku stavka, plačuje $5 na dan šerifskim deputijem, ki protektirajo stavkokaze.

Kompanija ima sedaj vladne kontrakte, ki predstavljajo vsoto $5,000,000, in delničarji prejemajo visoke dividende.

"Mi lahko govorimo o Wagnerjevem delavskem zakonu, demagogiramo kolikor hočemo o vladni protekciji delavstva, toda jaz trdim, da administracija se ne bi smela ponašati, koliko je že storila za delavce, ko pa je jasno, da federalna vlada oddaja naročila v vsoti več milijonov dolarjev kompanijam, kakršna je Vermont Marble Co., ki brezobzirno izkorišča svoje delavce", je rekel Marcantonio.

Stavka proti tej družbi je izbruhnila pred več meseci. Veliko število stavkarjev je kompanija že izgnala iz stanovanj in zapretila z nadaljnimi evikcijami, če se delavci ne bodo vrnili na delo pod starimi pogoji. Na pritisk državne delavske federacije in drugih delavskih organizacij je federalni delavski department naznanil, da bo odredil preiskavo in poslal svojega posredovalca, da poravna konflikt. Odkar traja stavka, je prišlo že do več spopadov med stavkarji in oboroženimi deputiji.

Čikaški brivci dobili zvišano plačo

Chicago. — Okrog 10,000 brivcev, ki so uposleni v 5000 brivnicah v Chicagu, dobe zvišanje plače prihodnji teden na podlagi nove pogodbe, ki je bila te dni sklenjena med lastniki brivnic in unijo brivskih delavcev. Stara plača $17 na teden je bila zvišana na $20 in poleg tega dobe 60% vsega dohodka, ki ga vzame posamezni brivec nad $31 v tednu. Istočasno so bile zvišane cene v brivnicah za striženje las od 50c na 60c čez teden in 65c ob sobotah in na dneve pred praznikom.

KONVENCIJA AVTNIH DELAVCEV ZNAČI NAPREDEK

Eksekutiva ADF izpustila unijo izpod svojega varstva

BARONI IMAJO BOGATO ŽETEV

South Bend, Ind. — (FP) — Na tukajšnji konvenciji Mednarodne unije avtnih delavcev, ki se je pričela zadnji pondeljek, so delegatje navdušeno ploskali Williamu Greenu, predsedniku Ameriške delavske federacije, ko je naznanil, da je konec dobe preizkušnje in da bo unija od zdaj naprej stala na lastnih nogah.

Eksekutiva federacije jo je imela na vajetih od njepe ustanovitve. Čarter napol industrijske unije je dobila lansko leto. Na prvi konvenciji ji je Green izbral tudi predsednika v osebi Francisa J. Dillona. Zdaj pa je slednji izjavil, da se bo umaknil v ozadje in ni kandidat za nobeno pozicijo. Tudi to je bilo po godu delegatom, sodeč po velikem aplavzu. Njegovo mesto začasnega predsednika je zavzel podpredsednik unije Homer Martin.

Zaeno z neodvisnostjo je unija dobila kontrolo tudi nad blagajno, v kateri je okrog $25,000. Dillon je poročal, da je unija v 34 mesecih organizirala 40,000 avtnih delavcev in poudarjal, da je to lep rekord, upoštevajoč ogromne zapreke, proti katerim se mora boriti—proti gigantičnim korporacijam, ki so "preplavile tovarne s špioni, gangeži, izdajalci in pobojniki", kakor je rekel Green v svojem govoru. Približno toliko avtnih delavcev spada tudi k neodvisnim avtnim unijam, kar pomeni, da je v tej industriji organiziranih 80,000 delavcev ali 20%.

Kljub temu, da je Green prišel pred konvencijo s poslanico o samostojnosti, ni pozabil posvariti delegate, naj gledajo, kaj delajo. Dejal je, da federacija ne bo trpela nobenega razširjenja jurisdikcije na vse delavce — jurisdikcijo nad strojniki in ključavničarji (tool makers) je eksekutiva dala strojniški uniji; tudi nad neodvisnimi pritiklinskimi tovarnami nima avtna unija jurisdikcije.

Poverilniški odbor je poročal, da je na konvenciji 168 delegatov, ki zastopajo 61 krajevnih unij. Večina delegatov so mladi, agresivni delavci, kljub temu pa veterani že marsikaterega boja z avtnimi baroni. In soditi po dejstvu, da je Wall Street Journal poslal na to konvencijo svojega najboljšega delavskega poročevalca, se avtni baroni močno zanimajo za to zborovanje.

Da imajo dober vzrok za zanimanje, je razvidno iz Dillonovega poročila o velikanskih profitih avtnih baronov in visokih plačah vodjev korporacij. Trinajst avtnih družb je lani napravilo $219,049,312 profita ali 148% več ko leta 1934, ko je njih profit znašal $88,010,032.

Sedemindvajset reprezentativnih družb, ki izdelujejo avtne pritikline, je lani zvišalo svoj profit 141% —od $25,033,880 leta 1934 do $60,333,828 leta 1935.

Kako pa je s plačami v tej profitonosni industriji? Lani so se mezdna izplačila zvišala nad predlanskimi le 32% — 116% manj ko profiti. Povprečni letni zaslužek je lani znašal manj ko $900 v primeri s $775 leta 1934. Povprečni zaslužek delavk je znašal v tej industriji še veliko manj — komaj $560 leta 1935 in $464 leta 1934.

Tudi med naraščanjem produkcije in uposlenostjo zija vedno večji prepad. Od 1828 je bilo lansko leto najbolje za avtno industrijo, ki je producirala 4,182,491 avtov v primeri z 2,869,963 leta 1934. Produkcija se je torej zvišala za 45%. Toda število delavcev v tej industriji se je v tem času zvišalo le 16%, kar pomeni, da je vsak delavec lani produciral 29% več ko leto prej.

Avtno industrijo dominirajo tri korporacije — General Motors, Chrysler in Ford — ki producira 91% avtov. Boriti se proti tem gigantom torej ni lahka stvar.

In med tem, ko povprečne letne plače avtnih delavcev nihajo med $500 in $900, si magnatje na vrhu korporacij nakazujejo kraljevske plače. Podpredsednik General Motors William S. Knudsen prejema $211,118 na leto, predsednik Alfred P. Sloan Jr. $201,744, osem drugih uradnikov od $100,000 do $200,000; pet od $50,000 do $100,000 in 39 od $15,000 do $50,000 na leto.

Predsednik Chrysler kompanije Walter P. Chrysler ima $197,568 na leto, trije podpredsedniki po $68,939 in 26 drugih uradnikov od $16,085 do $64,416. Razume se, da prejemajo vsi ti ljudje kot težki delničarji poleg visokih plač tudi velike dividende.

Vzrokov imajo torej dovolj, da pazijo na to konvencijo avtnih delavcev ter skemarijo proti avtni uniji. Konvencija se bo sigurno izrekla za veliko organizatorično kampanjo.

Oboroževanje je draga stvar

London. — Angleški davkoplačevalci so bili informirani, da bo vlada ponovno zvišala dohodninske davke, da tako dobi sredstva za gradnjo ogromne vojne mašine. Neville Chamberlain, finančni minister, je predložil parlamentu budžet $4,000,000 in naznanil, da se bo večji del te vsote porabil za ojačanje angleške obrambne sile. Poleg zvišanja dohodninskega davka 20 do 25 odstotkov bo vlada naložila dodatni davek na čaj in druge potrebščine. Dohodninski davek, ki ga morajo plačevati Angleži, je že sedaj mnogo višji nego v Ameriki. Poročen angleški državljan, ki ima enega otroka, mora plačati od letnega dohodka pet tisoč dolarjev $902.50 davka, dočim Američan v sličnih okolnostih plača le $64. Oboroževalni program angleške vlade določa konstrukcijo več bojnih ladij in vojaških letal.

Nova politič. stranka v Washingtonu

Napovedala je boj kapitalističnemu sistemu

Seattle, Wash. — (FP) — Odprava profitnega sistema in produkcija za porabo je glavni cilj nove politične stranke — Washington Commonwealth Federation — ki imela v tem mestu svojo prvo konvencijo. Delegatje so sprejeli načrt ekonomske zaščite, katerega bodo predložili državni legislaturi in pozneje tudi kongresu.

Dalje je federacija odločila, da je pripravljena pomagati vsem progresivnim, delavskim in farmarskim grupam, ki odobravajo načelo produkcije za porabo, in da bo podprla farmarsko-delavsko stranko v Minnesoti, ki se je na svoji zadnji konvenciji izrekla za organiziranje splošne tretje politične stranke v Združenih državah.

Konvencije se je udeležilo nad štiristo delegatov, ki so zastopali delavske unije, farmarske organizacije, tehnokrate in razne progresivne grupe, in je naznanila, da bo imela svojo listo kandidatov pri prihodnjih volitvah. Za predsednika federacije je bil izvoljen Cyrus Woodward, za tajnika pa Howard G. Costigan.

Ognjenik Vezuv spet bljuje lavo

Neapel, Italija, 29. apr. — Iz žrela ognjenika Vezuva spet švigajo visoki jeziki plamena in lijejo curki vrele lave, katera ograža mesteca Derzigno, Bosco in Crecase. Mogočen val lave se bliža tem mestecom s hitrico 33 čevljev na osem sekund.

Plemiči Anglije se odrečejo nadaljnji pravici

London, 29. apr. — V angleški lordski zbornici je predlog, ki odpravi pravico, da sami vodijo porotne obravnave lordov. Predlog bo najbrže sprejet.

Vodja avstrijskega delavstva obsojen

Nadaljnji dokaz fašistične brutalnosti

Dunaj. — (TIS) — Fašistične metode v zvezi z zatiranjem organiziranega delavstva so bile ponovno demonstrirane na nedavni obravnavi proti Rudolfu Holowatju, delavskemu voditelju in bivšemu unijskemu uradniku. Fašistično sodišče ga je obsodilo na deset let težke ječe, ker je skušal reorganizirati strokovne unije avstrijskega delavstva.

Holowatji je bil obtožen veleizdaje in kot dokaz krivde je državni prosekutor predložil pismo, ki ga je Holowatji prejel od W. L. Hutchinsona, predsednika unije ameriških tesarskih in mizarskih delavcev. To pismo je fašistična policija dobila v Holowatjevem stanovanju, ko je bila uvedena hišna preiskava. Hutchinsovo pismo je vsebovalo le potrditev, da je on sprejel Holowatjevo pismo in da bo predloženo eksekutivnemu odboru tesarske unije. Državni prosekutor je pograbil to pismo in ga sodišču predložil kot dokaz, da je obtoženec izvršil veleizdajo s tem, ker je stopil v stike z delavsko organizacijo v drugi državi.

Druga obtožilna evidenca, ki jo je našla policija v Holowatjevem stanovanju, sta bili dve časopisni poročili glede aktivnosti Mednarodne federacije strokovnih unij. Na vprašanje, zakaj je držal poročili, je Holowatji dejal, da se še vedno zanima za gibanje organiziranega delavstva po vsem svetu. Za to izjavo ga je sodišče oštelo.

Lansbury v mirovni kampanji

New York. — Več tisoč ljudi je napolnilo veliko Carnegiejevo dvorano, kjer je govoril George Lansbury, angleški pacifist in voditelj delavske stranke. V svojem govoru je Lansbury pozval ameriško ljudstvo, naj zgradi močno mirovno gibanje in ožigosal militariste, ki trdijo, da vojna prinaša koristi človeštvu. Rekel je, da angleške delavske mase in srednji sloj niso ničesar pridobile od britskega imperializma. Lansbury je resigniral kot član eksekutive delavske stranke, ko se je ta izrekla za izvajanje sankcij proti Mussolinijevi državi.

Delavska tajnica očrtala program administracije

Philadelphia, Pa. — Frances Perkins, načelnica federalnega delavskega departmenta, je na konvenciji Ameriške federacije nogavičarskih delavcev pojasnila delavski program, ki ga bo skušala uveljaviti Rooseveltova administracija. Ta med drugim uključuje krajši delovnik, zvišanje mezde, odpravo otroškega dela v industrijah, popolno priznanje delavskih pravic do organiziranja in kolektivnega pogajanja in ekonomska zaščita za vse na bazi socialnega in brezposelnostnega zavarovanja.

Umrljivost narašča v Nemčiji

Berlin. — Nacijski napori, da se poveča število prebivalstva, so naleteli na nepričakovane potežkoče. Brezposelnost, mezdne redukcije in stalno padanje življenskega standarda so glavni vzrok in ta bolj kriči kakor divja nacijska propaganda. Število porok v prvih mesecih tega leta je padlo deset odstotkov v primeri z isto dobo preteklega leta. To se je zgodilo kljub močno oglaševanim posojilom, ki jih nacijska država nudi novoporočencem in drugi propagandi. Istočasno je padlo število rojstev, dočim je umrljivost poskočila 18 odstotkov.

Stavka volilne komisije; volitve izostale

Hazleton, Pa. — Člani volilne komisije v Humboldtu so zastavkali zadnji torek in primarne volitve v tem "townshipu" se niso mogle vršiti. Volilni komisarji zahtevajo več plače. Zdaj imajo $5 na dan.

HITLER ZAHTEVA NOVE ŽRTVE OD NAROD

Nacijski uradniki n glašajo potrebo skromnosti

NOV SPOR S FRAN CIJO NA VIDIKU

Berlin, 29. apr.—Kakor Ita
jani doprinašajo žrtve, odkar
Liga narodov pričela izvaj
sankcije, tako se bodo morali t
di Nemci privaditi skromnosti
interesu državnega gospod
stva. To je vsebina naznan
Paula Koernerja, državnega m
nistra, ki ga je objavilo nacij
časopisje. Koerner je desna r
ka generala Goeringa, katere
je Hitler zadnji pondeljek i
noval za ekonomskega diktat
ja. Koerner je opozoril ča
pisje, naj piše v tem smislu,
bo ljudstvo pripravljeno na no
žrtve.

Uradniki ministrstva pro
gande so namignili, da se bo
odnošaji med Nemčijo in Fra
jo poslabšali kakor hitro bo
zaključene volitve v Franciji.
razili so obžalovanje, ker se
tudi prijateljstvo med Nemč
in Anglijo omajalo. Nemčiji
bliža doba, ko se bo morala
našati le na svoje vire bogast
zato mora časopisje ustvariti
mosfero, ki bo uverila ljudst
o potrebi skromnega življen
da bo pripravljeno na nove
tve v interesu splošnosti.

Goering je sklical konferen
gospodarskih veščakov in jih
pozoril, da bo morala Nemč
omejiti uvoz blaga iz zunanj
držav in uveljaviti ukrepe,
se poveča izvoz nemških prod
tov. Samo blago, ki ga nem
armada neobhodno potrebuje
material, ki ga rabi pri izdelo
nju izvoznega blaga, sme pri
jati v Nemčijo.

Industrialci so bili pozvani
sestanek s Keplerjem, Hitler
vim ekonomskim svetovalc
Na tem sestanku bodo razpra
ljali o podaljšanju takozvan
"izvoznih prispevkov", kate
veljavnost poteče 30. aprila.
sebni davek, ki ga morajo pla
vati industrije in kateri zna
$250,000,000 na leto, so do
rabili za subvenciranje nem
izvozne trgovine.

Da so naciji uverjeni, da
Nemčija na pragu nove kriti
dobe, kažejo povečane aktiv
sti tajne policije in napadi v
cijskem časopisju na "sovra
ke" Hitlerjevega režima.
chard Heydrich, načelnik na
ske tajne policije, je objavil
listu "Voelkischer Beobacht
članek, v katerem napada p
stozidarje, žide in "politične
hovnike" kot izdajalce Nemč

Konflikt med fašisti in komunisti v Špan

Madrid, 29. apr. — Okrog 3
komunističnih delavcev je
raj okupiralo pivovarno
Aguila v Madridu, največjo p
vovarno na Španskem, v kat
so uposleni. Komunisti so
znanili vodstvu pivovarne,
se ne umaknejo iz prostor
dokler ne bo odslovljenih 40 f
šističnih delavcev. Komunist
ni delavci so se založili z ži
žem in se zabarikadirali v piv
varni.

Fašisti se rogajo sankcija

New York. — Tisoče bak
nih poštnih razglednic od
dnevno iz Amerike v Itali
Pošiljajo jih Mussolinijevi ob
ževalci kot vojni material,
terega skuša državni taj
preprečiti, namreč izvoz.
glavni poštar Farley nima
proti temu.

Metodisti se izrekli proti voj

Newark, N. J. — Konferen
metodistične episkopalne cerk
je razglasila vojno za zločin p
ti človeštvu in izjavila, da se
podpirala Amerike, če se bo
pletla v vojno ali pa nudila p
moč drugi v vojno zapleteni
žavi.

Vesti iz Jugoslavije

PREVALJE NA BOBNU

Največja dražba po obsegu zarubljenih objektov

Zadnje dejanje prežalostne igre se odigrava na sreskem sodišču v Prevaljah. Na dražbi so številna posestva in razsežna zemljišča, pripadajoča nekdaj k bogati industriji, ki je dobro stoletje preživljala tisoče naših ljudi. Ogromni dobički pa so odhajali v tuje kraje, bogatili so nemške lastnike, ki so imeli za napredek podjetij v naših krajih le eno misel: Izžeti iz njih kolikor moč več dobička. Od časa do časa so na prav roparski način izkoriščati zaklade naše zemlje, brez vsakih strokovnih navodil so grabili iz grude, kolikor je bilo le mogoče. Ko pa so prišli časi stiske, je pričela tudi lastnikom trša presti. Ni bilo več tako redilnih, bogatih žil in namesto da bi v prejšnjih časih žrtvovali nekaj denarja za strokovnjaška raziskavanja novih ležišč premoga, so se zatekli k čarovniški vedi. S pomočjo bajanice so upali odkriti ogromne sklade rud o katerih so bili prepričani, da leže pod njihovo zemljo. Morda! Zemlje so si v teku let nakupili v ogromnem obsegu, kdo more reči, kakšni zakladi so še v njej. Nezmisel pa je bil, naenkrat žrtvovati ogromne vsote za povsem neznanstvena raziskavanja, kakršna morejo v drugih okoliščinah tu pa tam tudi dovesti do uspeha. Žal se tako gospodarstvo pri prevaljskem rudniku ni obneslo in vsa nekdanja oblastnost, ki se je vsikdar tesno družila še z ošabnostjo, je nezadržno zdrvela v propast.

183 skupin na dražbi

Leški premogovnik so že pred letom zasedli rudarji, ker jim je bilo lastništvo dolžno plače za več mesecev nazaj. Vse ostalo imetje pa je pognala na dražbo Prva hrvatska štedionica. Ni edini, a je največji upnik. Poleg države, ki terja parletne davčne zaostanke so med večjimi upniki: bratovska skladnica, Pokojninski zavod, konzumno društvo za mežiški okraj, "Sladkor' iz Ljubljane in domači trgovci. Cenilna vrednost dražbenih objektov znaša 2,538.372 Din kar seveda ne krije vseh terjatev za popolno kritje bi bil potreben še pičli milijon.

Sodni dražbeni oklic navaja 183 skupin, med katerimi je 10 velikih posestev, 50 stanovanjskih hiš, ostalo skladišča, delavnice v največji meri pa polja, njive, gozdovi in stavbna zemljišča, skupaj okrog 400 ha (4,000,000 kv. metrov), med njimi dobra polovica lepih gozdov.

Pri prvi dražbi dne 11. marca je prišlo na dražbo le 8 skupin: Pečnikovo posestvo, veliko skoro 22 ha, cenjeno na 51,278 Din, je šlo za 42,000 Din, manjše Jušelnovo posestvo je bilo izdraženo za 17,000 Din. Štorovo posestvo je šlo za 17,000 Din, nekaj stotakov manj, kolikor je bilo cenjeno. S hišami in vsemi gospodarskimi poslopji vred računano so bila posestva prodana povprečno po 20 par kvadratni meter. Treba je poznati cene zemljišč v mestih, da dobi človek pravo podobo za ceno takih kupčij. Precej več od izklicnih cen je dražba dosegla pri gozdnih posestvih. Na 62,394 Din cenjeni Pečnikov smrekov v gozd v obsegu 310,000 kvadratnih metrov je dosegel 106,000 Din, posestva kljub velikemu zanimanju niso dosegla obične vrednosti, med tem ko so gozdovi dosegli skoro trojno izklicno ceno in skoro še enkrat več kakor je bila cenilna vrednost. Uspeh prvega dne dražbe je znašal pri osmih dražilnih skupinah pri 221,000 Din cenilne vrednosti 287,000 Din izkupička.

Vse na prodaj . . .

Morda še v naših krajih še ni zgodilo, da bi prišlo toliko objektov hkrati na dražbo. Skoro neverjetno se sliši, da bo prodan tudi gasilski dom, sresko načelstvo, sodnija, stanovanjska hiša sreskega načelstva, davkarija, itd. Šolsko poslopje so menda še pravočasno rešili, zato se pa za kapelo v leškem grabnu ni nihče zanimal. Kapela, 29 m² zemlje, 130 Din, kdo da več? . . .

Prilika je, da se banovina pobriga za sresko načelstvo. Tako ugodno ne bo mogoče nikdar več priti do uradnega poslopja. Prav tako bi kazalo banovini kupiti primerne stavbe in zemljišča za otroška zavetišča, hiralnico, ubožnico, to vse bo treba reševati v bližnjih dneh, siromaštvo hiti v Mežiško dolino.

Žalostno je te čase v Prevaljah: gostilne so prazne, trgovci stoje pred vrati, obrtniki nimajo kaj dela. Edino življenje je na sodišču ob dneh dražbe. Ne prihajajo interesentje, tudi sivobradi starčki sede po klopeh in so priče žalostnemu koncu, kakor so bili tudi priče dobrih zlatih časov, ki so se našemu svetu za vselej zamerili.

Zanimivo je pripovedovanje takega veterana, ki pozna vse podrobnosti življenja in nehanja včasi tako cvetoče prevaljske industrije. Kakor pravljica se čuje sem pa tam, čeprav je le gola resnica.

Veteran pripoveduje

Pred stoosemnajstimi leti je prišel Blaž Mayer z Dunaja obiskat svojega vojaškega tovariša v Lešah. Slučajno je našel premog, si pridobil rudosledne pravice in jih, ker je bil sam bolj reven ko bogat, prodal čez štiri leta Rosthornom, potomcem angleškega rodu, ki ga je Marija Terezija poklicala na Dunaj za svoje namene. Eden teh Rosthornov, Avgust, najstarejši med brati, je ustanovil današnje Prevalje. Premog je vporabljal v cinkarni, ki jo je moral že po štirih letih 1824. opustiti. Ker se s cinkarno ni mogel uveljaviti, bodi že zaradi nesposobnosti ali so mu nizke cene prinašale premajhne dobičke, je po osmih letih ustanovil železarno.

To pot mu je šlo žito v klasje. Sredi minulega stoletja je premogovnik zaposloval 740 delavcev, železarna v Prevaljah 620. V dolgih vozniških kolonah so dovažali rudo iz Huttenberga. Prevalje postajajo znamenite, saj so priča invaziji tujcev. Prebivalstvo se naglo množi, postaviti je treba nove stanovanjske hiše, ki rastejo ko gobe po dežju. Odpirajo se nove trgovine, gostilne, denarja je ko pečka. Zastavni fantje prihajajo z Gorenjske, od Tolmina, Kobarida, sem vandrajo preko Predila in Korenskega sedla cele skupine delavoljnih ljudi. Železarne delajo s polno paro, postavljajo nove peči, čistilnice, dimniki se dvigajo iz tal, na Lešah kopljejo rove, na dan spravljajo premoga, da je vse okrog že črno. Neusahljivi zakladi so v zemlji. Prebivalstvo rase že v tisoče, blagostanje inma svoj vpliv tudi na družinsko življenje. Otrok je veliko več, treba prvo so mu postavili bronasto poprsje na kameniti podstavek, ki še danes stoji v precej "prirodnem" parku za sreskim načelstvom. Na njem oznanjajo njegovi bratje svetu letnico rojstva in smrti ustanovitelja je postaviti šolo, da se otroci knapov zgodaj nauče nemško in pozabijo svoj materni jezik.

Po marčni revoluciji

Na žalost gospod Avgust ni doživel najlepših dni. Marčna revolucija je pobrala tudi njega, seveda je zapustil svet po naravnem potu. Njegovi bratje so ohranili hvaležen spomin in hvaležno dedščino. Za Prevalj. Dedščino so opravljali tako, da so se od časa z Dunaja vozili v Prevalje in se vračali z mošnjami, polnimi zlata. Osebno so jih razni vodje predobro zastopali. Narod jim je izkazoval spoštovanje, kakor samim lastnikom, bil jim je pokoren in vdan in se gospoda ne bi sramovala, ko bi ga videla klečati, kadar se je v dvosprežnih kočijah vozila po naselju.

Ko so Italijani pregnali Avstrijce iz Lombardije in Benečije, so se zlati časi spreobrnili v srebrne. Sicer je upadel veliki trg, ki je konzumiral prevaljsko železo, a živelo se je kljub temu. Prevaljske železniške tirnice so vporabljali pri mnogih progah, tudi v naših krajih so tekli prvi vlaki po njih. Ko so večji del novih prog dogradili, so prišli tudi za Prevalje slabši časi.

Železarne so se združile s sorodnimi podjetji, pred 55 leti z Osterreichische Alpine Montan Gesellschaft. Zopet je šlo imenitno. Mojstri in uradniki so se šopirili po gostilnah pred preprostim ljudstvom, pili so in jedli, da nikoli tega in si z bankovci prižigali cigare. Sredi poletja so vpregli po šest parov konj pred sani in se tako kazali in bahali po Prevaljah. Kam bo to privedlo?!

Gospodarstvo poljskega Žida

Poslednje leto prejšnjega stoletja so rudnik, hiše in posestva kupili grofje, Henckel-Donnersmark, poljsko-nemški plemiči, ki so imeli že takrat velika industrijska podjetja. 1,350,000 goldinarjev so dali in se obvezali, da bodo železarno podrli.

Rudnik je dobro uspeval, saj so črpali iz njega, koliko so mogli. Po prvih letih novega lastništva se poljski Žid Flaschberger, brez vsakega strokovnjaškega znanja zavihti na ravnateljsko mesto. Za rudnik niti ni bilo treba posebnih sposobnosti. Premog je donašal denar, za denar so kupovali nova posestva, nove gozdove. Večji del pospravijo l a s t n i k i. Flaschberger ima velike načrte. Kupuje gospodarstva in gozdove daleč na okrog tja gori pod Uršljo goro. Ustvariti hoče veliko ekonomijo z živinorejo, mlekarne, sirarne, ustanoviti hoče velike žage in izkoriščati bogastvo svojih gozdov. Za nobeno prošnjo in denar ne proda niti pedi zemlje, tudi ne najbolj potrebnemu, jamski les kupuje drugod, svoje gozdove hrani za veliko industrijo.

Po vojni se kaj hitro pokažejo posledice razbojniškega gospodarstva. Rovi se izčrpavajo, za nove sloje se ni nihče pobrigal. Direktor odpušča delavce. Za vsako ceno je treba ohraniti videz solidnega podjetja. Podjetje nastavi nove uradnike. Za silo gre naprej pri vedno manjši produkciji, oglašajo se kupci, zagrebški židje, izkoriščevalske skupine vseh mogočih narodnosti. Angleži v Mežici mislijo prav resno kupčijo, ki bi vrgla lepe milijone in bi bil rudnik v angleških rokah s p o s o b e n napredka. Flaschberger ve predobro, da gre njegovo podjetje h kraju, kljub temu je nepopustljiv. Zaradi malenkostnih tisočev se kupčija razbije. Danes si Angleži manejo roke!

Od izgube do izgube

Flaschberger je mož vztrajnosti in doslednosti. Ne odneha za nikak dokaz neuspešnosti svojega početja. Ima fiksno idejo o neizčrpljivih ležiščih antracita. Po njegovih navodilih kopljejo nov rov, Gustav imenovan. Preden pridejo dobro pod zemljo, napravijo mogočno betonirano fasado vhoda v rov, zgrade velike delavnice, zidajo pisarne. Tokrat ima ravnatelj resnejšo voljo, vse prodati, zato je zgradil take Potemkinove vasi. Pol milijona čiste izgube! Pri ogromnih investicijah so v rovu nakopali le za pičlih 100,000 Din premoga. Novih idej se oprime Flaschberger, prevsem teorije o protislovjih. Leški rudnik leži na eni strani kotline, on sluti v nasprotnem pobočju bogate plasti. Armado kopačev požene h kopanju novega Motnikovega rova v južno smer, nasproti rudniku. 1280 m daleč kopljejo rudarji v potu svojega obraza. V trdi formaciji jim gre le s težavo naprej. Svedri se lomijo, kakor bi bili iz lesa. Ni jih mogoče sproti brusiti in novih dobavljati. Kamen je z vsakim metrom trši, stroški pa večji. Končni uspeh Motnikovega rova: 2 milijona čiste izgube!

Ravnatelj ne obupuje. Spet odpušča delavce, nastavlja uradnike. Potrebne dotacije iz centrale postajajo redkejše, lukenj je vsepovsod več, zamašiti jih je treba s posojilom. Štejemo leto 1930. Praštediona je voljna, precenijo naprave. 12 milijonov med brati. Henkel-Donnersmark. Dobi poldrugi milijon posojila in spet gre vse svojo pot, dokler kredit ni izčrpan. Propasti skoro ni mogoče več uiti s Potemkinovi vasmi. Še isto leto rešijo čast plemenitaškega imena in devetih rogljev s krono. Lastniki se skrijejo za romantično ime Ilirske rudarske družbe z. o. z. Ravnatelj napreduje stopnjo višje nad same lastnike.

Mož z bajanico

V zimi 1933-34 so imele Prevalje čast videti grofa samega. Bil je v družbi boljšega gospoda, ki je baje na grofovem posestvu pri Tornowu na Poljskem z bajanico odkril vodo, za kar so se strokovnjaki prej zaman trudili. Bo pa našel še v Prevaljah premog! Bajaničar prihaja in se spet vrača v Nemčijo. Prinaša vse mogoče šibe iz medi, bakra, železa in srebra. Z vsako je v stanu napovedati novo še veselejšo vest. "Nur weiter, nur weiter!" Sedemkrat se vrne v Prevalje, njemu se izplača. Od časa do časa jih potolaži: "Gospodje, sem srečen, da vam morem čestitati. Le še dva metra, pa pridete do ogromnih skladov". In so prišli do ogromnih skladov-kamenja.

Pri neki priliki ga je bajanica kar krivila, da je imel vse rdeče dlani. Ukazal je kopati nov rov "Frančiškov rov". Navpično 100 m v tipične paleocoične kremenčeve plasti, nato 20 m poševno in spet 42 m navzdol, 152 m globoko v kremenjak! Zaradi prihranka so kopali le 120 cm v kvadrat. Obratovodja je rotil lastnike, zatrjeval, da je vse to brezglavno in zaradi premajhnega premera rova tudi kaznivo početje.

Odgovor je bil vsikdar: "Nur weiter, nur weiter!" "Imamo točne podatke za antracit!" In uspeh? Eden mrtev, eden z zmečkanimi nogami, čiste izgube kdove koliko . . .

Za novo leto 1935 se čarovnik poslednjikrat pojavi. Z njim dr. Bayer, profesor univerze iz Berlina. Z bajanico je šel v rove, ki so jih izkopali po napovedbah tovariša. Našel ni nič. Nasprotno pa je na površju njegova bajanica delala čudeže. Gospod profesor se ni mogel dokončno odločiti: "Erze sind nicht. Graphit auch nicht, fuer Kohle ist der Ausschlag zu scharf, etwas ist wohl, Dreck ist es nicht . . ."

Ta čas so imeli na Jušelnovo posestvo na Lešah speljan električni vod visoke napetosti, urejeno čistilnico, postavljen transformator. Spodaj so prišli na večja ležišča, ki bi zadostovala za dve leti črpanja. Na Bayerjevo prognozo so morali namah vse podreti, daljnovod, transformator in druge naprave. Lastniki so zagotavljali:

"Jetz kommt etwas monumentales!"

Skopati bi morali le 200 m poševnega rova.

Flaschberger je moral za vsako ceno ohraniti videz solidnosti. Nastavil je novega pralnega mojstra, iz Trbovelj je naročil pet vagonov premoga. Zima 1935 se je bližala in treba je bilo kuriti pisarne. Misel na antracit je zaspala, po malem je še tlela v ravnateljevem srcu.

Nesrečni boni — in konec

Vse bi se še nekako vleklo dalje, kakor ranjena zver, da ni bilo bonov, da, tistih Flaschbergerjevih bonov. Zaradi pomanjkanja likvidnega denarja, je prišel ravnatelj na misel, izdajati lasten denar.

Jeseni 1933. so pričeli rudarji namesto denarja dobivati bone. "Naša blagajna plača donositelju za to nakaznico v treh mesecih 50 (100, 200, 250) Din v gotovini in jamči za njeno vnovčenje s celim svojim imetjem. Podpis ravnatelja in grb z devetimi rogljI razprašujeta vsak dvom.

Trgovci so bone radi jemali v plačilo. Čeprav neredno je v početku družba bone vendar izplačevala. Nekaj je pomagal denar iz centrale, potem pa je tudi od tam vse utihnilo. Boni so krožili daleč na okrog, v dveh letih so prišli celo v Ljubljano. "Sladkor" jih ima še zdaj za 50,000 Din. Okrog novega leta 1934. so imeli še veliko veljavo, leto kasneje ni bilo več mogoče kaj takega trditi. Trgovci so naenkrat odpovedali kredit. Kako je bilo naprej, je vsem znano. Rudarji so za zaostale mezde sami prevzeli rudnik in spravijo sedaj na dan 1 vagon prav dobrega premoga, za 300 kalorij boljšega od trboveljskega.

Še pred tem polomom je skušal ravnatelj z rudarji napraviti nekak aranžma za izplačilo bonov v 10 mesečnih obrokih. Zagotavljal jih je, da ima resne kupce: poljsko-nemške, nemško-holandske in holandsko-angleške skupine, ki se za rudnik zanimajo. Nihče mu ni več verjel.

10. marca 1936., torej dan pred dražbo vsega imetja Ilirske družbe je prejel ravnatelj Praštedione v Mariboru ekspresno pismo:

"Ustavite dražbo, na poti je interesent iz Holandije. Flaschberger.'

Brzojavni odgovor ni mogel biti krajši:

"Obžalujemo . . ."

Kdo naj prerokuje bližnjo bodočnost?

Kolo jugoslovenskih sester v Prevaljah vzdržuje šolsko kuhinjo, v kateri dobi dnevno 150 otrok toplo kosilo. Še pred veliko nočjo pa bo moralo kuhinjo zapreti, ker letošnje leto banovina ni dala nobenega prispevka za njeno vzdrževanje, čeprav ga je vsa prejšnja leta dajala in bi bil sedaj potreben bolj ko kdajkoli. Ali pa naj bo to znamenje od zgoraj, da Bog Prevalj še ne misli pozabiti?

"Jutro".

Josef Stalin, sovjetski diktator, pozdravlja deklico, ki je prišla iz sovjetske republike Georgia v Moskvo. Na sredi je premier Molotov.

Najzanesljivejše dnevne delavske vesti so v dnevniku "Prosveti." Ali jih čitate vsak dan?

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904 — Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

2657-59 Lawndale Ave., Chicago, Ill. — Tel. Rockwell 4904

GLAVNI ODBOR S. N. P. J.

UPRAVNI ODSEK:

VINCENT CAINKAR, predsednik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FRED A. VIDER, gl. tajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
LAWRENCE GRADISHEK, taj. bol. odd.2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN VOGRICH, gl. blagajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FILIP GODINA, upravitelj glasila.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN MOLEK, urednik glasila.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

ODBORNIKI:

FRANK SOMRAK, prvi podpredsednik.....996 E. 74th St., Cleveland, O.
JOHN E. LOKAR JR., drugi podpredsednik..1097 E. 169th St., Cleveland, O.

GOSPODARSKI ODSEK:

MATH PETROVICH, predsednik.....595 E. 140th St., Cleveland, O.
ANTHONY CVETKOVICH.....983 Seneca Ave., Brooklyn, N. Y.
JOHN OLIP.....149 S. Prospect Ave., Clarendon Hills, Ill.

POROTNI ODSEK:

JOHN GORŠEK, predsednik.....414 W. Hay St., Springfield, Ill.
ANTON ŠULAR.....Box 27, Arma, Kans.
JOHN TRČELJ.....Box 257, Strabane, Pa.
FRANK PODBOJ.....Box 61, Parkhill, Pa.
FRANK BARBICH.....19511 Muskoka Ave., Cleveland, O.

NADZORNI ODSEK:

FRANK ZAITZ, predsednik.....2301 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FRED MALGAJ.....25 Central Park, Peru, Ill.
JACOB AMBROZICH.....418 Pierce St., Eveleth, Minn.

POROČILA—Korespondenca z glavnimi odborniki, ki delaje v gl. uradu, se vrši takole:
VSA PISMA, ki se nanašaje na posle gl. predsednika, naj se naslove na predsedništvo.
VSE DENARNE pošiljatve in stvari, ki se tičeje gl. upravnega odeska in jednote vobče, naj se pošiljaje na gl. tajništvo.
Vse zadeve, tikajoče se bolniške podpore, naj se pošiljaje na bol. tajništvo.
Vse zadeve v zvezi s blagajniškimi posli, naj se pošiljaje na blagajništvo.
VSE PRITOŽBE glede poslovanja v gl. upravnem odboru naj se pošiljaje Frank Zaitz, predsedniku nadzornega odbora.
VSI PRIZIVI na gl. porotni odsek se naj pošiljaje na John Geršek, predsednika porotnega odseka.
VSI DOPISI in drugi spisi, naznanila, oglasi, naročnina in spisi vse, kar je v zvezi s glasilom jednote, naj se pošilja na "PROSVETO," 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
NOTE: Correspondence with the Supreme Office should be addressed as follows:
Communications for the supreme president should be addressed to him.
All remittances of money and business concerning lodges and members other than sick benefit should be addressed to secretary's office.
Matters of sick benefit should be addressed to the assistant secretary.
Financial matters under the jurisdiction of the treasurer's office should be taken up with him.
Complaints concerning the work of the executive board should be addressed to Frank Zaitz, chairman of the Board of Supervisors.
Charges, complaints and appeals should be addressed to John Geršek, chairman, Judicial Committee.

Glasovi iz naselbin

Velika Zvonova prireditev

Milwaukee, Wis.—Med nami je že stara navada, da na rojstne dneve obiskujemo prijatelje in jim želimo vse najboljše v bodoče. Tako obhajamo tudi obletnice naših organizacij. Čas hitro beži in razni jubileji se vrstijo eden za drugim. Naš pevski klub Zvon obhaja letos že 31-letnico svojega udejstvovanja med našimi rojaki v tej naselbini.

Pevski klub Zvon se je v zadnjih letih nanovo reorganiziral, pridobil več mladih moči in se povspel na prvotno stopnjo svoje moči, na kateri je bil ob svojem začetku, ko se je ustanovil. Toda znano vam je, da naše kulturne in podporne organizacije potrebujejo za svoj obstoj skupne pomoči svojih rojakov. Tako jo potrebuje tudi pevski klub Zvon za svoj nadaljnji razvoj in napredek.

Da si Zvon zagotovi vsestransko pomoč in podporo, se je odločil, da v nedeljo 3. maja priredi zanimiv koncertni spored z dramsko predstavo. Ta dvojna prireditev — ob 2. popoldne bo uprizorjena igra in ob 8. zvečer se prične pevski koncert — se bo vršila v dvorani SST. Uprizorjena bo namreč zanimiva kmečka drama "Razvalina življenja," ki se bo slehernemu dopadla. Žal vam bo, ako jo zamudite. Vsakdo bo zadovoljen, ki bo prisostvoval tej igri in bo rekel: "Povabite nas spet in kmalu!" Prosim, da pridete v dvorano zgodaj, tako da boste videli celo igro. Velika udeležba bo vzpodbuda igralcem in pevcem.

Igra se torej prične ob 2. popoldne, koncert ob 8. zvečer, po koncertu pa bo ples in prosta zabava. Pripravljalni odbor bo skrbel za dobro postrežbo. Vstopnina je samo 30c v predprodaji, pri vratih pa 40c. Vstopnice se dobe pri članih kluba Zvon, pri Franku Zaitzu v dvorani SST, pri Mary Tamše in pri A. Rozmanu. Ne prezrite našega vabila, temveč pridite na nedeljsko prireditev v velikem številu, da z nami vred uživate in se veselite ob bogatem programu med svojimi rojaki v dvorani SST. Vaš poset bomo znali ceniti in se bomo vselej odzvali vašemu vabilu. Vabimo in kličemo vse Slovence tu in v okolici.

Frank Matitz, tajnik.

Vabilo na veselico

Virden, Ill. — Društvo št. 44 SSPZ bo priredilo veselico v nedeljo 3. maja na Peterlinovi farmi. Vabijo se vsa društva od tu in iz naselbin Auburn, Springfield, Carlinville, Sillispi in Stauton. Razvedrila bo obilo za stare in mlade. Vstopnina za moške 25c, ženske so proste.

John Erjavec.

Zbadljiva odkritosrčnost

"Ljuba gospodična, moji gostje bi radi malo zabave. Dajte, zapojte jim kaj!"

"O gospa konzulova, potem jim morate pa povedati, da sem šele začetnica."

"Čemu, dete moje, saj bodo sami opazili."

VIŠJE SEGREVANJE TOBAKA POMAGA NAPRAVITI BOLJŠO CIGARETO

Uporaba kontrolirane toplote dosti pomaga k udobnostim življenja. Kontrola gorkote je velike važnosti pri kuhi in pri drugih prilikah. Posebno pride to vpoštev v moderni industriji, na primer pri izdelovanju Lucky Strikes.

Praženje je privaten Lucky Strike proces. Tobak se že prej segreva ob višjih temperaturah kot običajno in pri tem je vključeno tudi ravnanje z ultravioletnimi žarki. Praženje odpravi razne rezke sestavine tobaka, ohrani pa vse, kar je potrebno za okus in značilnost. Praženje ne pomeni sežiganja. Proces praženja z natančno kontrolo toplote ter vsebino mokrote izboljša okus Luckies. Vodilni kemisti in kemični laboratoriji so preiskali ta proces ter izjavljajo, da je pomemben za kadilca.

Praženje je eden temeljnih napredkov, ki so bili storjeni v teku let pri izbiri in v ravnanju s cigaretnim tobakom za Lucky Strike cigarete. Nadalje je tukaj predčasna analiza izbranega tobaka; uporaba srednjih listov; vpoštevanje kislobno-alkalijskega razmerja ter izboljšanjem okusa. In naposled kontrolirana enotnost izdelanega produkta. —(Adv.)

GOSTILNA NA PRODAJ!

Proda se gostilna na dobrem prostoru; poleg je tudi mala dvorana za veselice in manjše prireditve, ter vsa priprava za restavracijo. Cena vsemu skupaj je $900.00. Oglasite se na: 2553 So. Ridgeway ave., Chicago, Ill.

(Adv.)

KNJIGE S. N. P. J.

Pri Prosveti oziroma Književni Matici SNPJ imamo na rokah še nekaj dobrih knjig in če katero želite naročiti, sedaj je čas zato.

The Native's Return	$2.00
Ameriški Slovenci, stane	5.00
Slovensko-Angleška Slovnica	2.00
Zajedalci	1.75
Zakon Biogenezije	1.50
Pater Malaventura v kabaretu	1.50
Jimmie Higgins	1.00
Hrbtenica, igra	.25
Med brati, igra	.10

Denar in naročilo pošljite na naslov:

PROSVETA
2657 S. Lawndale Avenue,
Chicago, Ill.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $6.00.
Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $6.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vračajo pošiljatelju le v slučaju, da je priložil poštnino.
Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Po potu politične demokracije v industrijsko in socialno demokracijo!

Sovražniki strokovno in politično organiziranega delavstva ponavljajo vsako leto staro laž, da je mednarodni delavski praznik Prvi maj "dan planirane revolucije" ali vsaj "vežbanje za nasilno revolucijo".

Ta laž se ponavlja že vsa leta, odkar je Prvi maj dan mednarodnih delavskih demonstracij in manifestacij. Ko pa Prvi maj mine brez kakšne "revolucije", tedaj lažnjivi kapitalistični tisk "pojasnjuje", da je "dobro čuječa oblast prekrižala račune žarotnikov in revolucija je spet bila fiasko . . ."

Ta detinska pesem se ponavlja leto za letom.

Tudi letos se je ponovila. Iz Rige je prišla "zanesljiva vest", da je Moskva odredila na 1. maja revolucijo po vsem svetu! Komunisti vseh dežel imajo nalogo organizirati revolucijo v zvezi s prvomajskimi demonstracijami!

Zakaj baš 1. maja? Ruski boljševiki niso čakali 1. maja, ko so doma organizirali revolucijo! Izvršili so svojo revolucijo v jeseni. In ni še dolgo tega, kar je Stalin izjavil, da Rusija ne bo eksportirala svoje revolucije nikamor, ker je to nemogoče! —

Dobro je, da kapitalistični lažniki hitro pozabijo, kar so pisali lani ali pred tremi meseci; na ta način se sami ujamejo v laži.

Fakt je, da Prvi maj ni bil nikdar določen kot dan kakšne revolucije — in vsi pametni, zavedni delavci to vedo. Ako tega ne vedo poklicni "revolucionarji", ki se po vseh deželah obešajo na delavsko gibanje in delajo zdražbo in prepire s svojimi "enotnimi frontami", je to njihova stvar.

Prvi maj je bil določen kot dan mednarodnih delavskih demonstracij proti ekonomskim in socialnim krivicam ter kot dan delavskih manifestacij za krajši delovnik, za splošno in enako volilno pravico, za mednarodni mir, za splošno demokracijo, gospodarsko svobodo in socialno pravičnost.

To so glavne in splošne zahteve zavednega delavstva po vsem svetu. Zavedno delavstvo sicer poudarja te zahteve vsak dan v letu, ampak 1. maja jih podčrta z demonstracijami in manifestacijami.

Tudi letošnjega 1. maja bo delavstvo vseh dežel, v katerih ima še svobodno besedo, podčrtalo te svoje zahteve. Ameriški delavci, ki še imajo svobodno besedo, morajo čutiti še posebej za svojo dolžnost, da protestirajo proti vsaki zlohotni nakani, katera gre za tem, da se ameriško delavstvo oropa te svobodne besede.

Ameriški delavci, ki težko pojmujejo, koliko je svobodna beseda vredna, morajo globoko upoštevati svarila begunov iz fašističnih dežel: "Vedeli boste, kaj ste izgubili s civilnimi svobodščinami šele potem, ko jih izgubite . . ."

Ameriški delavci morajo že zdaj jasno razumeti, kako mogočno orožje imajo v rokah s civilnimi in političnimi svobodščinami — ne smejo čakati, da to orožje izgube! Že danes se morajo zavedati, kaj jih čaka, če se posrečijo zlobne nakane raznih fašističnih organizacij, katere strežejo po življenju teh svobodščin.

Ameriško delavstvo — s slovenskimi in ostalimi jugoslovanskimi delavci vred — mora letos demonstrirati ne samo zoper še vedno trajajočo in celo naraščajočo brezposelnost, nadaljujočo se ekonomsko krizo in zoper neštete druge krivice, ki so sad ameriškega kapitalizma, temveč tudi proti vsem poskusom oropanja delavskega razreda civilnih in političnih pravic.

Ameriški delavci se morajo zavedati, da je politična demokracija, katero imajo, njihovo najdragocenejše orožje, s katerim si lahko izvojujejo vse, kar hočejo.

Politična demokracija (glasovnica) je tisti ključ, ki lahko odpre delavcem vrata v nov ekonomski in socialni red Amerike — čim masa ameriškega delavstva spozna, da je tak preobrat edini izhod iz cikla večnih depresij in peklenskega izkoriščanja.

Politična demokracija je tista pot, po kateri ameriško delovno ljudstvo lahko pride korakoma v POPOLNO demokracijo: industrijsko in socialno demokracijo.

To naj bo naša pot!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke

Delavski pozdrav

Milwaukee, Wis. — Organizirano, zavedno delavstvo širom zemeljske oble z veseljem pričakuje jutranje zarje Prvega majnika. Vsled tega se zbira in pripravlja na velike manifestacije, se medsebojno pozdravlja in navdušuje za razredni boj, od katerega pričakuje srečnejše dni in delavsko svobodo. Delavstvo na prvega maja manifestira svojo solidarnost in demonstrira za svoje pravice.

Trudna, razcapana in lačna je naša proletarska armada. Na političnem polju se bije ljut, neizprosen boj — boj med delom in kapitalom. Polagoma in z velikimi žrtvami osvaja posamezne dele sveta in v svojo proletarsko knjigo zapisuje svoje uspehe in žrtve, ki padajo v boju za delavsko svobodo. Vsled tega se zbira in pripravlja svoje manifestacije, da javno in brez ovinkov vsem svetovnim izkoriščevalcem delavstva predloži svoje zahteve in da javno ter brez strahu proslavi dan svojih zmag.

Živimo pred velikimi dogodki in z veseljem pričakujemo dneva, ko bo osvobojen poslednji delavski suženj.

Pozdravljen Prvi maj, žarnica delavske svobode!

L. Ambrozich, 747.

Veselica v pomoč poplavljencem

Collinwood, O. — Ker je zadnja povodenj prizadela tudi mnogo naših rojakov, so se v raznih naselbinah organizirale pomožne akcije, da se prizadetim vsaj malo pomaga in olajša gorje. Prosvetni odbor Slovenskega doma na Holmes ave. je sklical odbore vseh društev, katera zborujejo v domu, in po kratkem razmotrivanju smo sklenili, da se priredi plesna veselica v soboto 2. maja v domu. Ker gre za dober namen, se pričakuje velika udeležba. Naprošeni ste vsi, ki vam je le mogoče, da se udeležite. Vstopnina je samo en kvoder. Vstopnice imajo vsi društveni tajniki v naši naselbini.

Rojaki, pomislimo, da nesreča nikdar ne počiva. Pomagajmo vsak po svoji moči, kajti nihče ne ve, kdaj bo pomoči potreben. Morda si bo kdo mislil, češ, saj so dobili pomoč od raznih ustanov, na primer od Rdečega križa. Toda pomislimo, koliko pomagajo takšne organizacije, posebno pa še nam tujezemcem, ki nas najrajše odrinejo na stran.

Zato še enkrat apeliram na naše ljudi, da se udeležite te dobrodelne prireditve v soboto večer 2. maja v SD na Holmes ave.

Frank Celin, 142.

O poplavi v Powhatanu in zahvala SNPJ za pomoč

Powhatan Point, O. — O poplavi, ki nas je zadela v sredo dne 18. marca, ni bilo iz naše naselbine še nobenega dopisa. Poročali so sicer iz drugih naselbin tudi o nas. Naj torej na kratko opišemo, kaj smo doživeli.

Proti večeru omenjenega dne se je reka Ohio pričela tudi pri nas razlivati preko bregov. Ker je voda to rudarsko naselbino že večkrat prej dosegla, toda še nikdar tako grozovito ko zadnjič, se od začetka nismo preveč ustrašili. Mislili smo, da bo nekaj takega kakor je Powhatan že večkrat doživel. Ampak kmalu smo se prepričali, da se motimo. Zvečer ob osmi uri je voda že dosegla višino 45 čevljev in naraščala 14 palcev na uro.

Ljudstvo je bilo zbegano, da se ni znalo kam obrniti. Bežalo je vsenavskriž, kamor je kdo mogel. Tudi ni bilo časa, da bi bil kdo vzel kaj drugega, kakor kar je imel na sebi. Okrog 3. ure zjutraj dne 19. marca je voda že dosegla skoro 55 čevljev višine. Oni, ki so se umaknili v drugo nadstropje, so bili zajeti v past. Vso noč nisi slišal drugega kakor obupne klice na pomoč. Kaj to pomeni, ve le tisti, ki je prizadet.

Okrog sedme ure zjutraj je voda dosegla 55 čevljev in osem palcev višine. In okrog poldne nisi videl, ko si gledal po Pawhatanu, nič drugega kakor strehe in dimnike hiš, plavajoče hiše, hleve in svinjake. Bil je grozen prizor, ki je stresel vsakega do mozga. In to še ni bilo vse ker vóda se je počasi umikala.

Tudi živeža ni bilo, ker večina naroda ni mogla oteti nič drugega ko golo življenje in kar je že kdo imel na sebi. Živil nismo mogli od nikoder dobiti in si je bilo treba za par dni stisniti trebuhe. Končno je prišla prva pomoč od Rdečega križa, ali tudi tukaj se je ponovila stara pesem: svoji k svojim. Pa naj bo že tako ali tako, za enkrat smo prestali.

Vendar smo tudi mi pričakovali odrešenika. To se je usesničilo dne 29. marca, ko so se okrog 10. dopoldne pripeljali iz Belairja in Bridgeporta John Rebol in Louis Pavlinič, predsednik in tajnik tukajšnje federacije SNPJ, ter Florjan Pišek. Prinesli so nam prvo pomoč od federacije. Vsakemu, ki je bil prizadet v poplavi, so plačali en mesečni asesment in sporočili, da bodo takoj obvestili glavni urad SNPJ o naši nesreči. Povedali so nam, da bomo dobili pomoč tudi od naše matere SNPJ.

To se je tudi zgodilo dne 11. aprila, ko smo prejeli iz glavnega urada čeke za $560, za kar se celokupno društvo najtopleje zahvaljuje. Ko sem prejel pismo in pričel čeke vknjiževati v blagajniško knjigo, me je kar pri srcu streslo. Jednota je lahko sigurna, da bomo to pomoč znali ceniti.

John Marzel, predsednik,
Anton Vehar, tajnik,
John Kroll, blagajnik.

Prvi maj nekoč in danes

Canonsburg, Pa.—Pred oči mi stopajo spomini iz mladostne dobe pred tridesetimi in več leti, spomini na prvomajske proslave. Tudi v spodnještajerski dolini nismo bili takrat med najbolj nazadnjaškimi delavci. Industrijski delavci so že takrat spoznavali obraz kapitalistične civilizacije in nepremostljivost med delom in kapitalom—boj med vladajočim razredom in razredom brezpravnih mas.

Takrat sem živel na kmetih, kjer prevladuje verska sila, katera jim zapira pot do socialnega znanja in organizacije. Kakor industrijski delavci, tako so potisnjeni v temo tudi kmečki delavci; oboji so najbolj izkoriščani proletarci sveta. Toda že takrat je prišla med ustvarjajoče množice nova misel, misel po združenju vseh delavcev, da skupno zahtevajo svoje pravice. Že takrat so delavci na Slovenskem pripravljali shod, da proslavijo delavski praznik Prvi maj. Temu klicu delavstva pa se je brž odzval župnik, ki je svojim faranom strogo zabičal, naj še ne udeležijo shoda, kajti to je proti cerkvi. Seveda se je cerkvena sila ustrašila delavskega vstajenja, delavske zavesti, ker je čutila, da z delavskim prebujenjem grozi propast mračnjaštvu in temi.

Vladajoči razred z versko oblastjo vred se je ustrašil delavske zavesti. Pritisnil je, da se že takoj v začetku zatre skupni nastop delavstva. Gospoda se je bala, da ne bo mogla več izkoriščati siromašnega ljudstva, kajti čim se to ljudstvo otrese teme in strahu, bo odpovedalo svojo pokorščino, se bo masno uprlo izkoriščanju, bo zahtevalo svoje pravice, ker bo hotelo živeti kot pošteni ljudje — skratka: da bo začetek konca pijavkam in parazitom, ki se rede na račun ljudske nevede.

Moj mladi dun je zahrepenel, da se pridruži delavskim manifestacijam in demonstracijam za delavske pravice. Vršile so se proslave med Šoštanjem in Velenjem. Priredilo jih je organizirano industrijsko delavstvo. Kako se ne bi spominjal ozaljšanih vozov, s katerimi so se pripeljale delavske skupine in se uvrstile v povorko z rdečimi trakovi za klobukom!

Take proslave so nekaj posebnega, ker v človeku vzbudijo zavest, da je tudi on del proletarske armade, da tudi on z njimi slavi delavski praznik. Ko si človek obuja take spomine na davne dni, ga znova navduši, da zahrepeni in želi ven k množicam, ki proslavljajo svoj praznik. Želi si, da tudi on koraka z ostalimi in zahteva z Ivanom Cankarjem vred, ki je zapisal: "Kdor ne zahteva poštenega življenja, je ničvredna golazen, nad katero sili vsakdo, da jo s silo zatre. Le oni ima pravico do življenja, ki se zaveda, da jo upravičeno tirja, če mu je kratena."

Danes se nahajamo pred grozečo nevarnostjo fašizma in vojne. Baš sedaj bolj ko kdaj prej se mora delavstvo zavedati, da mu je skupnost najbolj potrebna. Temne sile so se močno združile, da porazijo delavske vrste. Bije se hud boj na življenje in smrt. V tem boju mora podleči stari, preživeli sistem, ki se je dovolj dolgo vzdrževal na površju na račun bednih in zatiranih. Zgodovina in naravni zakoni nam povedo, da se mora staro umakniti novemu, pa če se še tako upira. Sedanji gnili kapitalistični sistem se mora umakniti novemu, boljšemu in pravičnejšemu, kateri bo dal živeti vsem, ki delajo in ustvarjajo.

Kljub črnim oblakom, ki se zbirajo na obzorju, se svita, zarja vstaja in delavstvo se pripravlja, da prevzame svojo misijo, ki mu je določena, kajti edino ono je najbolj upravičeno, da vlada ves svet, ker je baš ono tisti činitelj, ki omogoča vse dobrine modernega sveta. Pred nami so znamenja, ki potrjujejo, da delavstvo polagoma vstaja, končna zmaga pa bo zahtevala še mnogo žrtev in mnogo bojev, na katere mora biti zavedno delavstvo dobro pripravljeno!

Marko Tekavc, 338.

—Federated Pictures

"Lahko prisežem, da sem to gorilo videl v Bergoffovi detektivski agenturi." (Narisal Redfield.)

Poročilo, zahvala in apel

Cleveland, O. — Igra "Oj ta vražja vdova" se je povoljno obnesla. Dramskemu društvu Ivan Cankar se odbor Jugoslovanske šole moderne umetnosti SND najprisrčneje zahvaljuje za brezplačno uprizoritev te igre. Slovenskemu narodnemu domu gre veliko priznanje za tako lepo kooperacijo, da se je cela prireditev tako sijajno obnesla. Naj bo na tem mestu dano priznanje vsem onim, ki so pri tej prireditvi pomagali z blagom in časom.

Na zadnji seji odbora Jug. šole moderne umetnosti SND dne 4. aprila t. l. je blagajnik poročal, da čisti preostanek prireditve znaša $167.78. Denar je namenjen za nakup slike, ki bo podarjena The Cleveland Museum of Art. Slika naj bi predstavljala dela umetnika G. H. Peruška, učitelja omenjene šole. Predstavljala bo tudi ves naš slovenski življ v Ameriki še pozno v rodove naših potomcev. Zato se je odbor te šole zavzel, da kupi od Peruška tako sliko, tako delo, ki bo v resnici delalo čast in ponos našemu slovenskemu narodu. Slika, ki jo je kupil ta odbor, je mnogokrat v razstavnih mestih dobila častno priznanje, zato bo ta slika imela toliko več pomena. Cena tej sliki je bila preko 800 dolarjev. Perušek je ceno znižal na polovico, torej bo stala $400. Gotovo ne bi tega napravil za kako tujo institucijo, ali ker vidi dobro in čisto voljo tega odbora in ker vidi, da gre za napredek naroda, je to rade volje storil.

Odboru Jug. šole mod. umetnosti SND sedaj ne preostaja drugega, kakor da marljivo gre na delo, da dobi še ostalo vsoto. Zato se obrača na slov. narod, na posameznike, kakor tudi na skupine za prostovoljne prispevke. Vsak mali prispevek v ta namen bo hvaležno sprejet ter priobčen v časopisju.

Za vse nadaljnje informacije kakor tudi pošiljatve prostovoljnih prispevkov se obrnite na naslov:

Joseph Okorn, 1096 E. 68th street, Cleveland, Ohio.

Časi se spreminjajo

Herminie, Pa.—Časi se naglo spreminjajo, zato je tudi naša sveta dolžnost, da se oborožimo umsko, da si naše možgane nekoliko bolj hitro uposobimo, da bodo delovali z duhom časa.

Oni dan je governer Earl po radiu odgovarjal na republikanske napade, da relif bo ostal, če ga oni odobravajo ali ne, sicer bi imeli revolucijo na rokah. Živimo namreč v strojni dobi in če nočemo spremeniti sistema, da se bi življenje vjemalo s strojno produkcijo, je relif edini izhod.

Torej veste, kaj vas čaka? Relif, na mesec 52 dol., kdor je tako srečen, da dobi delo pri javnih delih. Kaj pa drugi? Ako kateri član družine dela, niso ostali člani družine upravičeni do relifa — naj gredo regrat nabirat. Če je kdo nezadovoljen, je nezaželjen državljan, posebno če si naturaliziran. Podpisani ne ostane dolžan z odgovori na take "argumente" teh zakrknjenih ljudi.

Prošli teden smo videli v časopisju velike napise o rudniški nesreči v Novi Škotiji, kjer je zasulo dva lastnika rova in njihovega uradnika. V ječi pod zemljo so bili zakopani deset dni in eden je podlegel, ostala dva pa sta bila zelo oslabela, ko so delavci prikopali do njiju in ju rešili. Kapitalističnemu časopisju ni bilo za življenja omenjenih, kovali so le kapital, ker se zavedajo, da javnost take novice "rada čita".

Veliki listi bi lahko na uspešen način opisovali bedo in položaj delavskih trpinov. Toda to jih ne briga, za milijone brezposelnih se ne zmenilo, za lačne družine in njihove otroke se ne brigajo. Mar jim je mizerija delavske mase!

Naj omenim, da bo okrožna federacija SNPJ priredila veliko veselico z obširnim programom v soboto 30. maja. Govornik bo Frank Zaitz, član gl. odbora SNPJ in urednik Proletarca, ki bo govoril o delavski izobrazbi in delavski politiki. Ker se nahajamo v volilnem letu, je naša dolžnost, da se vsi udeležimo!

Tone Zornik, 87.

Kadar slepci izpregledajo

V pariškem časopisu "Sciences et Voyages" piše zdravnik Louis Pelletier:

V Falmouth v Massachusettsu je prišla angleška književnica mrs. Daphne Muir in razodela strmečim prebivalcem tega neznatnega mesteca eno izmed največjih čud, kar jih je kdaj ustvarila kirurgija.

Mrs. Muir je že pred več leti popolnoma oslepela; zdaj se ji je vid vrnil — vrnil po njenem zatrjevanju zgolj z nezaslišano žrtvijo neke ženske, dobrotnice, ki niti svojega imena ne mara izdati.

Tej ženski je zaradi neozdravljive bolezni očesnega živca začel pešati vid. Dobro vedoč, da ji ni rešitve, je šla k očesnemu zdravniku, pri katerem se je zdravila mrs. Muir, in mu je ponudila svoje oči, da presadi, kar je zdravega na njih, na pisateljičine oči. Zdravnik je tako storil in operacija se je posrečila: mr. Muir je pet let popolnoma slepa, danes prav dobro vidi in ne potrebuje niti naočnikov, kadar bere ali piše.

Druga, nič manj pomembna operacija se je posrečila v "Royal-Waterloo-Hospitalu" v Londonu pri nekem petletnem dečku; ta operacija je celo med prestolniškimi specialisti zbudila pozornost.

Deček, za katerega gre, je bil že od rojstva slep, čeprav je imel sicer zdrave oči. Njegove veke so bile namreč neprestano popolnoma zaprte in jih nikakor ni mogel odpreti, ker v njih bilo v njih mišic. Dva kirurga sta tedaj sklenila poskusiti operacijo, kakršne medicina do tlej še ni poznala: izrezala sta namreč slepemu malčku iz stegna košček mišice in mu ga presadila na obe veki. Ko sta čez nekaj dni obvezo odstranila, sta v svoje neizmerno začudenje ugotovila, da je operacija popolnoma uspela: veki sta se normalno odprali in zaprali in deček je videl.

Moj ugledni kolega Jean Lecoc je zbral nekaj izjav ljudi, ki so izpregledali. Posebno zanimivo popisuje svoje vtise in občutke nekega mladenič, ki je od rojstva do 25. leta star živel popolnoma slep.

Prvi občutek, ki ga je prevzel, ko je izpregledal, je bil občutek neizmerne sreče. A takoj nato mu je bilo, kakor da bi se vse okoli njega podiralo, ker se je rušil svet, ki si ga je zgradil v domišljiji.

Ves omamljen ni vedel ne kod ne kam. Morali so ga prijeti za roko in ga odpeljati k oknu. Gledal je dol na ulico in si ni mogel predstavljati, da je vse to, kar vidi, pravo resnično življenje. Mislil je, da se mu še zmerom sanja. Dirindaj pasantov je zbujal v njem neprijeten občutek vrtoglavosti.

Drugi dan je šel k zdravniku. Pot do njega se mu je zdela polna samih ovir. Pri sleherem koraku se je bal, da bo padel, da ga bodo dregnili in prevrnili, da bo strmoglavil v prepad . . .

Še cel mesec dni po izpregledanju se je na lepem ustavil sredi ulice, iskaje svoj nekdanji "jaz". Ko se je učil branja in pisanja, ga je učenje hudo utrujalo. In takrat ni našel druge poti, da spravi svoje misli vsaj za silo v red — ni si znal drugače pomagati kakor da je prostovoljno spet postal slep . . . Zamižal je.

Deset gospodinjskih zapovedi

1. Predpasnika si nikoli ne pripenjaj z bo cikami ali z varnostnimi sponkami. Igla ti lahko neopazno zdrkne v jed!
2. Glej, da imaš roke zmerom čiste in zmerom snažen predpasnik!
3. Sleherno kozico in sleherni lonec splakni z vodo, preden ga rabiš!
4. Uporabljaj zmerom takšne lonce in kozice, ki so za jed, ki jo kuhaš ali pečeš, najpримernejši!
5. Nikoli ne polagaj pokrovke s spodnje platjo na mizo. Lahko se umaže in ko z njo kasneje spet pokriješ jed, ti pade nesnaga v lonec! Sleherna pokrovka je mokra ali vsaj vlažna, zato ostane na mizi tudi zmerom mokar kolobar, ki ga je včasih prav težko odstraniti!
6. Nikoli ne kuhaj žlice v jedi, prav tako ne polagaj žlice na pokrovko lonca!
7. Ne trati posode; česar več ne rabiš, sprati pomij in položi na določeno mesto!
8. Kadar jedi poskušaš, vzemi vselej umito žlico ali vilice!
9. Vse jedi v kuhinji naj bodo zmerom pokrite!
10. Ne puščaj, da se ti v rabljenih loncih in kozicah suše ostanki jedi do pomivanja, temveč nalij takoj tople vode vanje!

Španski običaji

Španska levičarska "ljudska fronta" napoveduje velike reforme v socialni organizaciji španskega ljudstva. Predvsem mu hoče popolnoma predrugačati dosedanjo razdelitev življenja.

Mnogi levičarji, ki so živeli v inostranstvu, so opazovali življenje tam in se jim vidi absurdno, da se ministrski uradi v Madridu ne otvarjajo pred 11. dopoldne, da listi zjutraj ne izidejo pred 10., zvečer pa ne pred 11. ure, da pijejo Španci ob 5. ali 6. popoldne kavo, ob 8. zvečer čaj, da kosijo ob 3. popoldne in večerjajo okrog 10. ali 11. zvečer. "Kakšno življenje morajo imeti igralci?" vzklikajo reformatorji v nekem svojem proglasu. "Gledališča se otvorijo šele ob 11. zvečer, gledalci in igralci ne gredo pred 3. zjutraj spat. Ali je pametno, da se na ta način kršijo naravni zakoni? Ali je to zdravo?"

Petdesetletnica haymarketske bombe v Chicagu

Kaj se mora delavstvo učiti iz zgodovine

Iz predavanja urednika Prosvete v klubu št. 1 JSZ 24. aprila 1936

Težka pionirska doba

Predno se ozremo nazaj na dogodke na čikaškem Haymarketu in v Chicagu sploh, moramo vsaj v glavnih potezah poznati značaj delavskih gibanj v onih letih po Ameriki in zapadni Evropi. Kajti oblika in vsebina radikalnega delavskega gibanja v Ameriki proti koncu 19. stoletja je bila v glavnem odsev takih gibanj v Evropi.

Radikalno delavsko gibanje tu in tam je bilo pred petdesetimi leti v veliki konfuziji. Jasnih programov in ciljev še ni bilo. Delavska radikalna filozofija se je v glavnem sukala okoli — revolucije, nasilne in krvave revolucije. Razširjevalci te filozofije nasilja so bili razni intelektualci, ki so pripovedovali rokodelcem in tovarniških delavcem, da njihova rešitev in osvoboditev je na — barikadah in nikjer drugje. Te svoje nauke so črpali iz konkretnih zgledov, ki še niso bili daleč za njimi. Pariška komuna s svojimi krvavimi epizodami je bila še živo v spominu; krvavi boji pred barikadami v drugih krajih Evrope od 1848 sem, ki so pokopali francosko kraljestvo in zdrobili absolutizem avstro-ogrske monarhije, so še imeli žive priče, ki so bile razkropljene po vsej zapadni Evropi in Ameriki. Revolucionarji raznih šol, ki pa so bili brez konkretnega socialnega programa, si niso mogli misliti revolucije brez barikad.

V glavnem sta se trli dve šoli revolucionarjev: polovični socialisti in anarhisti. Socialisti so sicer računali z demokratično taktiko v demokratičnih deželah, kjer je svoboda tiska in govora, toda socialistične ideje takrat še niso prodrle v široke mase delovnih ljudstev. Marksisti so takrat imeli hude boje s pristaši nasprotne revolucionarne šole, ki je osvojila nauke anarhista Bakunina in drugega ruskega anarhista Kropotkina. Anarhistično gibanje je bilo tedaj zelo močno v Franciji in Nemčiji, ni se pa moglo nikdar globoko ukoreniniti v Angliji, dasi so brez malega vsi vodilni anarhistični filozofi imeli v Londonu svoj stan.

V Nemčiji je bila v onih letih silna reakcija. Železni Bismarck je s svojimi protisocialističnimi zakoni strahovito preganjal pristaše Marksa kakor anarhiste, med katerimi ni delal nobene razlike. Na ta način so bili brez malega vsi nemški delavci radikalnih idej pregnani iz Nemčije in razkropili so se po zapadni Evropi in Ameriki.

V Združenih državah ni bilo dosti bolje. Razlika je bila, da progonov in persekucij, ki bi se mogle primerjati z onimi v Evropi, tukaj ni bilo in ameriški radikalci, domači in priseljeni, so se lahko poljubno posluževali svobode tiska in govora. Kljub temu, da je ameriški delavec imel civilne svobodščine in je lahko volil, se ni dosti ali nič brigal za samostojno politično akcijo, razen tu pa tam lokalno. Zato je bila tudi v Ameriki konfuzija.

Delavsko gibanje, kolikorkoli je bilo na njem delavskega, je bilo tudi tu prej nasilno in "konspiratorično", kakor kaj drugega. To dokazuje pojav irske teroristične organizacije Molly Maguires v Pennsylvaniji, katera je na tajnih sestankih v zapuščenih premogovnikih obsojala na smrt posamezne bosse. Knights of Labor ali Vitezi dela, edina delavska organizacija, ki je takrat nekaj štela, je bila bolj nekakšna tajna framazonska loža kakor delavska unija; njeni odborniki so imeli fantastične naslove — predsednik se je nazival 'Grand Master of Labor'! — in njene šarže so zborovale tajno. Kakor nam pripoveduje zgodovina, so se voditelji teh ameriških pionirskih delavskih unij čudovito hitro prijeli taktike nasilja, dasi niso hoteli nič slišati o kakšni socialni filozofiji ali dobrem socialnem programu. Voditelji so na primer svetovali delavcem na tajnih sestankih, naj razbijejo vsako steklenico za mleko in alkoholno pijačo, katero dobe v roke, da bodo imeli steklarski delavci — več dela. Tako so si pionirski delavski voditelji zamišljali boj proti brezposelnosti!

Ameriška delavska federacija, ki je bila prva odprta delavska organizacija v Združenih državah, se je ustanovila leta 1881 in takoj je začela hud boj z Vitezi dela, ali one dni je bila še preslaba, da bi kaj dosegla. Njeni uspehi so prišli šele po haymarketskih dogodkih, ki so silno diskreditirali in potrli filozofijo nasilne revolucije v Ameriki — niso je pa zatrli do kraja.

Razume se, da je bilo takratno izkoriščanje delavcev veliko večje v Ameriki kakor je danes. Delovnik je bil navadno deset, dvanajst in štirnajst ur na dan, mezde pa primeroma nizke. Poskusi delavskih unij so bili v splošnem smatrani za "bande zarotnikov" in stavke — ki so bile navadno krvave in redkokdaj uspešne za delavce, so bile zločinstvo, ki ga je bilo treba po mnenju ameriških kapitalistov streti kakor kačo.

Baš to neznosno izkoriščanje delavstva je bilo največ odgovorno za radikalno filozofijo nasilja. Kapitalisti so nalašč izzivali nasilnosti samo zato, da so potem imeli povod za nasilno zatiranje delavskega gibanja v splošnem — delavski voditelji so pa bili tako neumni, da so šli kapitalistom na limanice, kakor gredo v nekaterih slučajih še danes.

"Lehr und Wehr Verein"

Take so bile razmere in konfuzno mišljenje pri apostolih romantične revolucionarnosti, ko se je v Chicagu pripravljal oder za haymarketsko dramo.

V poznih sedemdesetih in zgodnjih osemdesetih letih je prišlo v Chicago veliko število naseljencev in med temi so bili Nemci v večini. Med nemškimi priseljenci je bilo mnogo begunov, ki jih je pregnal Bismarck na tuje; to so bili napol socialisti in napol anarhisti — prav za prav niso sami vedeli, kaj so. Njihov program je bila — krvava revolucija in to revolucijo so poudarjali neprestano na shodih in v svojih listih. Vsak njihov govor in vsak njihov članek se je zaključil približno takole:

"Revolucija je edino upanje delavca. Na drugi način ne bo svobode in kruha za vse ljudi. Delavci, oborožite se!"

Ko so se nemški revolucionarji ustanovili v Chicagu, so organizirali svoje delavske klube, katere so imenovali "Lehr und Wehr Vereine". Pravijo, da so ti klubi v Chicagu šteli do 3000 članov. Člani so se shajali tajno. Ti klubi so ustanovili svoj nemški anarhistični dnevnik 'Die Arbeiter Zeitung'. Urednik tega lista je bil mladi in energični August Spies, ki je bil ognjevit člankar in govornik. Izdajali so tudi angleški tednik "The Alarm", čigar urednik je bil Albert Parsons, ki je bil edini ameriški voditelj tega revolucionarnega gibanja v Chicagu. Imel se je za "revolucionarnega socialista", ali v njegovih naukih ni bilo prav nič socialističnega. Prej ko vse drugo je bil bakuninovec.

Ostali voditelji poleg Spiesa in Parsonsa so bili Adolf Fischer, George Engel, stavec pri omenjenem nemškem dnevniku, Sam Fielden, bivši protestantovski pridigar in takisto ognjevit govornik; dalje Oscar Neebe, gostilničar. Michael Schwab in Louis Lingg, še mlad tesar, toda najpredrznejši med vsemi, kajti on se je očitno imenoval najanarhističnejšega anarhista.

Pomladi leta 1882 je prišel v Ameriko Johann Most, vodilni nemški anarhist in goreč pristaš Bakunina. Prišel je iz Anglije, kjer je pravkar odsedel osemnajst mesecev zapora, ko je v svojem listu "Freiheit" pohvalil atentat z bombo na ruskega carja Aleksandra II. Ko je prišel v New York, je takoj začel izdajati svoj anarhistični mesečnik "Freheit", kmalu potem je pa prišel v Chicago. Čikaški klubi "Lehr und Wehr Vereina" so ga sprejeli kakor "mučenika" in največjega voditelja revolucije. Oba lista sta mu pela slavo in pozivala delavce, naj slede njegovim naukom.

Spet so se glasili mogočni pozivi: "Arbeiter, zu den Waffen — delavci, oborožite se!" Parsons je pa zapel v svojem tedniku slavo — dinamitu: "Dinamit, to je tista stvar! . . . Funt dinamita zaleže več kakor bušelj glasovnic!"

Kampanja za osemurnik, izpori in stavke

Leta 1885 so unije American Federation of Labor in deloma Knights of Labor začele veliko kampanjo za osemurnik. Nemški revolucionarji v Chicagu so sprva hladno gledali na to kampanjo kakor na vse, kar so delale te orgnizacije, katere so sovražili. Kmalu pa so videli, da kampanjo za osemurnik lahko izkoristijo za svojo agitacijo in tedaj je začela tudi "Arbeiter Zeitung" navdušeno pisati za osem ur dela.

Vso zimo leta 1885-86 je trajala vroča kampanja. Spies, Parsons in Fielden so prirejali shode v dvoranah in demonstracije na Michigan ave. ter pred borzo v La Salle ulici, kamor je včasi prikorakalo več stotin moških in žensk s črno zastavo na čelu. Včasi jim je policija nagajala, kar je anarhiste še bolj razdražilo. Bolj ko policija je prijemalo anarhiste čikaško časopisje. To časopisje — bili so trije dnevniki, od katerih danes živi samo še Tribune — je strahovito rohnelo proti anarhistom in jim podtikalo stvari, ki so bile daleč od njih. Toda namen posvečuje sredstva!

Kampanja za osemurnik se je toliko razmahnila, da so čikaške delavske organizacije sklenile prirediti večje demonstracije za osemurnik na dan 1. maja. Razumeti je treba, da 1. maj takrat še ni bil znan kot mednarodni delavski praznik in ta dan je bil izbran slučajno. Sklenili so, da člani unij prenehajo z delom tega dne in se udeleže pohoda v downtownu; vse unije so imele razviti veliko agitacijo, da se demonstracijam pridruži čim več neorganiziranih delavcev.

V februarju 1886 je pa izbruhnila stavka v McCormickovih tovarnah za poljedelske stroje na zapadni strani mesta. Najprvo je McCormick izprl več delavcev, ki so bili aktivni za osemurnik, nakar je večje število delavcev zastavkalo v znak protesta. To je dalo "revolucionarjem" novo priložnost za propagando.

Stavka je bila zelo nemirna; skoro vsak teden so bili kakšni izgredi pred tovarnami ali v bližini. Anarhistični shodi so bili pogosti in na vsakem takem shodu so govorili Spies, Fielden ali Parsons, ki so pravili stavkarjem, da so bedasti, če hodijo na stavkovne straže s "praznimi žepi".

Nemški anarhistični dnevnik je takrat pisal, da "časi so resni in vsak delavec, ki hoče svojim otrokom dobro, naj si nabavi orožje in naboje . . . Kdor nima denarja, naj proda žepno uro in si kupi revolver" . . .

To bedasto pisarjenje in hujskanje na shodih je izzvalo besne napade v čikaških listih, obenem pa prikrite grožnje z vigilanti, ki bodo "pometli z anarhisti, če policija ne ustavi njihovih aktivnosti".

Položaj je bil tako napet nekaj dni pred 1. majem, da so se voditelji čikaških unij Knights of Labor ustrašili in — odpovedali sodelovanje unij pri demonstracijah za osemurnik.

Anarhisti so se penili jeze in bruhali ogenj in žveplo na "strahopetce" in "strahopetne unije", ali pomagalo ni nič. Tako je bil prvi prvomajski dan v Chicagu — fiasko. Padel je v vodo — demonstracij ni bilo.

"Dinamit — to je tista reč!"

Dne 3. maja je bil spet shod stavkarjev pri McCormicku. Spies je splezal na streho tovornega vagona in govoril delavcem v nemščini. Kmalu potem so se izsuli iz tovarne stavkokazi v spremstvu privatnih detektivov, pinkertoncev. Razkačeni stavkarji so se zagnali nanje in vnel se je ljut pretep. V nekaj minutah je pridrvela policija, ki je začela streljati na stavkarje.

Okrog dvajset stavkarjev je obležalo na tleh; trije so bili na mestu mrtvi in drugi trije so umrli kasneje.

Spies je vse to videl in s silnim gnevom v svojem srcu se je odpeljal naravnost v svoje uredništvo in brž napisal famozni "maščevalni letak" v dveh jezikih; na vrhu v angleščini in spodaj v nemščini. Angleški naslov se je glasil "Revenge! Workingmen, to Arms!" — nemški spodaj pa "Rache! Rache! Arbeiter, zu den Waffen!" (Maščevanje! Delavci, oborožite se!) Podpis na letaku je bil "Vaši bratje".

Letak je pozval delavce, naj maščujejo policijske umore delavcev pred McCormickovo tovarno. Drugi dan zjutraj je "Die Arbeiter Zeitung" v debelo tiskanem pozivu klicala delavce na protestni shod, ki je sklican za zvečer na Haymarketu. "Pridite v masi in obsodite umor svojih bratov!"

Obenem so pa anarhisti natisnili in razširili po vsem mestu letak, ki je vabil delavce na shod, toda "vsakdo naj prinese orožje s seboj". Podpis je bil spet "Vaši bratje".

Dne 4. maja zvečer se je zbralo na starem Haymarketu (tržišče zelenjave in sadja v Randolphovi ulici med Halsted in Desplaines) okrog 1500 ljudi. Govorili so Spies, Parsons in Fielden. Vse je bilo mirno, dokler ni bilo policije. Okrog desetih se je začelo bliskati in grmeti nad jezerom, pripravljala se je nevihta in ljudje so se začeli razhajati. Fielden je baš zaključeval svoj govor, ko je prikorakala policija. Poveljnik je ukazal govorniku naj neha, ljudem pa, naj se takoj razidejo, ker shod je razpuščen.

Fielden je odgovoril, da on je nehal brez ukaza in nihče ne kali miru.

V tistem momentu je nekaj zašumelo v zraku, zasmrdelo je po smodniku, zabliskalo se je — in strašen pok je zaglušil navzoče.

Iz bližnje aleje je priletela dinamitna bomba in padla med policaje. Učinek je bil grozen. Sedem policajev je bilo ubitih in okrog 60 ranjenih. Koliko je bilo delavskih žrtev, ni še danes in ne bo nikdar znano. Takoj po razstrelbi so policaji, ki so še stali na nogah, oddali salvo za salvo iz revolverjev na zborovalce, a tudi zborovalci so streljali na policaje.

Vse to je trajalo le dve ali tri minute, nakar so se ljudje razbežali.

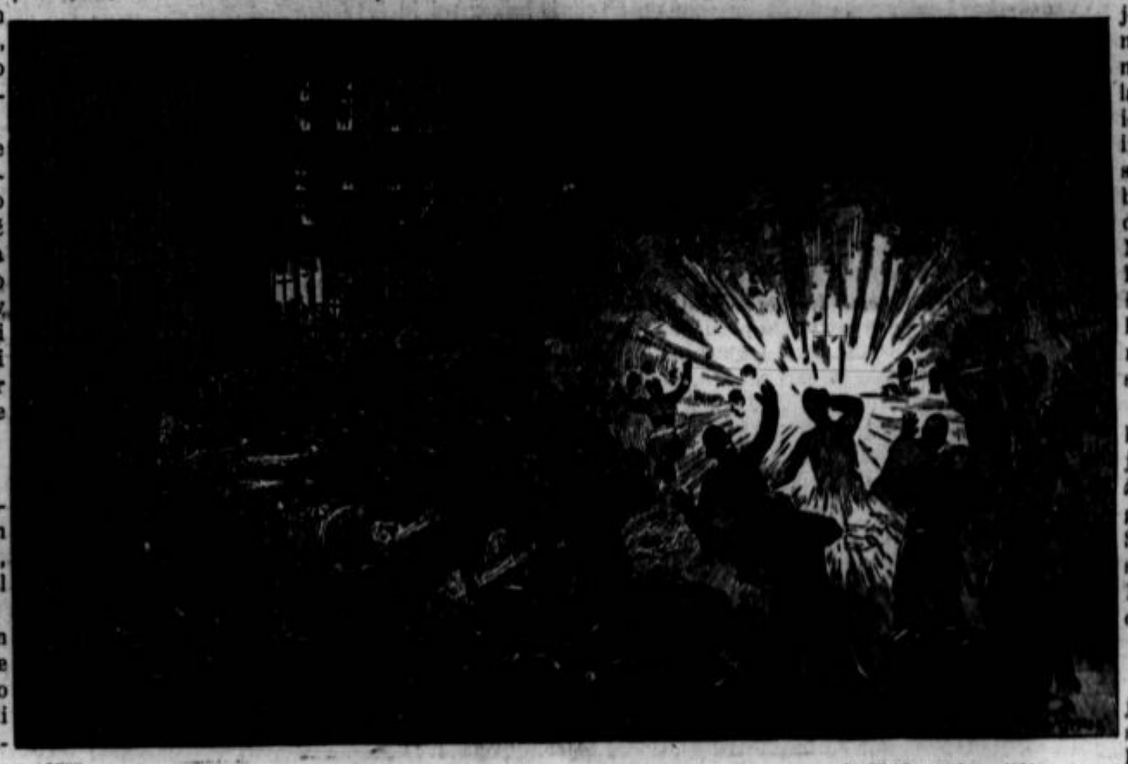

Iz Majskega glasa, 1936

Razstrelba bombe na Haymarketu 4. maja 1886. (Po risbi.)

Krvoločna justica

Haymarketska bomba — prva v Združenih državah — je odjeknila kakor pošastna zver po vsej Ameriki.

Policijski naval, ki se je začel še tisto noč in se nadaljeval dneve po čikaškem mestu ni imel primere v zgodovini. Spies, Fielden, Engel, Fischer in Lingg so bili aretirani zjutraj. Parsons je čez noč pobegnil v Wisconsin. Policija je prijela še na stotine drugih, ki niso imeli nič opraviti z vso zadevo. Udrli so v dvorane in privatne hiše, kjer so se vršili tajni sestanki "Lehr und Wehr Vereina" in če so kje našli kakšno pištolo ali puško, so listi poročali, da je bila odkrita — ogromna zaloga orožja in streliva. Anarhisti so nameravali razstreliti vso mesto Chicago! . . . Na vešala z anarhisti! Obesite jih najprvo in potem jih zaslišite! . . .

Tak je bil splošen krik po Chicagu in deželi, podžgan od tiska. Javno mnenje je bilo tako razpaljeno, da se je bilo bati navala v ječo in linčanja.

Fakt pa je, da bojeviti anarhisti z vsemi svojimi gorečimi apeli niso dobili niti dobrega tucata ljudi, ki so se res oborožili! — Ampak javnost je bila tako nahujskana, da je kar besnela proti aretirancem in vsaka poštena, pravična sodna obravnava je bila v takih razmerah absolutno izključena.

Veleporota je takoj obtožila devet anarhistov umora prve vrste. Obtožnica se ni glasila, da je kateri izmed obtožencev vrgel tisto bombo. Ne! Še danes ni znano, kdo je prav za prav vrgel bombo. Policija je bila prepričana, da jo je vrgel eden od anarhistov, ampak anarhisti in njihovi pristaši so trdili — in še danes trdijo — da je bombo zagnal policijski špion. Policisti so pričali pred sodiščem, da je bil anarhist Rudolf Schnaubert dejanski bombometalec, toda krivec je še tisto noč pobegnil v New York in od tam v Evropo. Zakaj ga niso prijeli, če so vedeli, predno se je ukrcal na ladjo, je velika zagonetka.

Jasno je pa bilo, da policiji in čikaškim magnatom ni bilo toliko do človeka, ki je vrgel bombo, kolikor jim je bilo na tem, da se čim prej iznebe voditeljev anarhističnega gibanja. Obtoženci so morali nositi odgovornost! Policija je premetala prostore lista "Arbeiter Zeitung" do zadnjega kotička in vsak košček rokopisa ji je služil za dokazilo. Spiesov rokopis "maščevalnega letaka" in drugih letakov je bil med evidenco; prav tako so bili vsi njegovi hujskajoči članki in govori, v katerih je pozival delavce k orožju in nasilnostim. Enake dokaze so imeli — in teh je bilo na vozove — proti ostalim obtožencem. In to jih je pogubilo.

Njihova bedasta taktika in s to taktiko izzvano sovražno mnenje, ki je bilo slepo in gluho za vse drugo razen zverske maščevalnosti, jih je pogubilo!

Med obravnavo, ki je trajala tri mesece, je ubežni Parsons prostovoljno prišel nazaj v Chicago in prisedel k svojim tovarišem v sodni dvorani. Mislil je, da bo to naredilo dober vtis na porotnike, toda dosegel ni nič. Porota iz farmarjev je bila skrajno sovražna njihovim idejam, prav tako je bil sodnik in ves tožni aparat. Zaman so se trije zagovorniki trudili, da bi obrnili pozornost le na golo dejanje, na razstrelbo bombe. Nihče, razen obtožencev in njihovih prijateljev, jih ni poslušal. Porota je sodila — anarhizem, anarhistično filozofijo nasilja, češ, da bomba je bila samo posledica te filozofije.

Konec obravnave je bil tak, kakršnega je hotela maščevalna justica. Sedem glavnih obtožencev — Spies, Parsons, Engel, Fischer, Lingg, Fielden in Schwab — je bilo obsojenih v smrt na vešalih, Neebe je dobil 15 let zapora in deveti je bil oproščen.

Eksekucija

Čez štirinajst mesecev je trajala silovita legalna borba obsojencev, da se rešijo smrtne kazni. Ali vsi prizivi in apeli na višja sodišča niso nič pomagali. V teh štirinajstih mesecih se je sovražno mnenje po Ameriki napram anarhistom nekoliko poleglo in mnogo vplivnih Američanov je podpisalo prošnjo za pomiloščenje od smrtne kazni. Protesti in prošnje so prišle tudi iz Evrope. Na primer še danes živeči angleški dramati George Bernard Shaw je bil med protestniki.

Vse to je pomagalo le toliko, da je governer države Illinois spremenil smrtno kazen v dosmrtno ječo Fieldenu in Schwabu in izjavil je, da stori isto Parsonsu, če osebno pošlje prošnjo. Ponosni Parsons je pa kategorično odgovoril governerju: "Dajte vsem skupaj svobodo ali dajte nam smrt!"

Dan pred določeno eksekucijo je mladi Lingg izvršil samomor v ječi. Nekdo — pravijo, da njegova ljubica — mu je vtihotapil v zapore v šopku rož strelno kapico, katero je grizel toliko časa, da se mu razletela v ustih in mu skoro raznesla glavo.

Dne 11. novembra 1887 so bili Spies, Parsons, Fischer in Engels obešeni. Justifikacija se je izvršila hkratu. Zadnje besede nesrečnežev pod vešali so bile: Fischer: "To je najsrečnejši trenotek v mojem življenju!" — Engel: "Živio anarhizem!" — Spies: "Naš molk v grobu bo močnejši kakor pa glasovi, ki jih danes zadavite!" — Parsons: "O ljudje Amerike, čujte naš glas! Dovolite, mister šerif, da govorim, o . . ."

Okrajna ječa, v kateri je bila eksekucija in zraven stoječa justična palača sta bili obkoljeni s policijskimi četami in nihče ni smel čez ulico, ampak vse to je bilo smešno. "Anarhističnega napada" na ječo, ki so ga dan prej napovedali listi, ni bilo . . .

Ko so nekaj dni kasneje pokopali obešene žrtve na pokopališču Waldheim, je čez 25,000 oseb korakalo v sprevodu, okrog 250,000 ljudi je pa gledalo sprevod.

Sedem let kasneje je illinoiski governer Altgeld, demokrat, izpustil Fieldena, Schwaba in Neebeja iz zapora. Governer je izjavil: "Te ljudi enostavno izpustim iz ječe, ker sem prepričan, da niso izvršili nobenega zločina!" —

Kaj se naj delavci učijo iz tega?

Haymarketska tragedija je bila — izven prizadetih krogov — kmalu pozabljena, niso pa bile pozabljene posledice.

Delavsko gibanje v Ameriki je bilo težko udarjeno za dolgo, dolgo dobo — kapitalisti so pa želi sadove in izkoriščali delavce bolj ko kdaj prej.

Nemški anarhistični klubi v Chicagu so bili uničeni, toda "Arbeiter Zeitung" je izhajala še dolgo let (do svetovne vojne), ali drugačna — veliko pohlevnejša. Nikdar več ni klicala delavcev k orožju. Vzlic temu je ta list do zadnjega ohranil svojo mržnjo do demokracije; do svoje smrti je propagiral abstraktne ideje "revolucije".

Čikaški socialistični dnevnik "The Chicago Daily Socialist" je leta 1909 pisal, da je haymarketska afera vrgla delavsko gibanje v Ameriki — pošteno delavsko gibanje — za petdeset let nazaj.

Veliko vode je poteklo predno so se ameriške delavske unije toliko opomogle, da so mogle nadaljevati boj za osemurnik, za priznanje in boljše delovne pogoje. Politična konfuzija med ameriškim delavstvom se je nekoliko izčistila šele ob koncu 19. stoletja, ko se je ustanovila socialistična stranka z Evgenom V. Debsom na čelu (leta 1899) po razkolu z De Leonom, vodjo Socialist Labor party.

Trezni ameriški socialisti so dosledno obsojali justični umor čikaških anarhistov iz leta 1887 — obenem pa so prav tako obsojali nesmiselno in pogubno filozofijo in taktiko teh ljudi. Pametni socialisti so vedno rekli: Spies, Parsons in ostali niso direktno izvršili nobenega zločina, zato niso zaslužili barbarske smrti na vešalih, kar je moško priznal tudi governer Altgeld — ali v isti sapi so socialisti tudi rekli: Spies, Parsons in ostali so vodili zločinsko propagando, ki je delavstvu silno škodila in zato so bili deloma sami krivi svoje barbarske smrti.

Trezni ameriški socialisti so vedno rekli in še danes pravijo: Delavci, sodrugi, po Spiesovi in Parsonsovi poti ne pridemo nikamor! Pridemo le v lastno nesrečo in samomor. Sovražnik je zvit in dobro pazi, kaj delamo. Ne dajmo mu prilike, da nas lahko omreži! Ne stopajmo v njegovo past! Kakor hitro z javno izrečeno besedo ali natisnjeno besedo opravičimo silo in kompulzijo (diktaturo) kot svoje bojevno sredstvo — smo si s tem nastavili past. Vsak falot lahko izvrši zločinsko dejanje, ki se potem lahko podtakne nam, če nam lahko dokažejo, da odboravamo in priporočamo silo. Ali nas zgodovina nič ne uči?

To svarilo naglašam zaradi tega, ker se zadnje čase — na veliko sramoto — v ameriški socialistični stranki, v naših vrstah skuša potvarjati zgodovina; haymarketski zločin se skuša spraviti v zvezo s poštenim delavskim gibanjem in celo v zvezo z delavskim praznikom Prvim majem, kateri nima nič opraviti s tisto afero. Prvomajskega praznika takrat sploh še ni bilo.

Zrelim delavcem ni treba tega svarila. Zreli socialisti niso še nikdar potrebovali tega svarila. Ameriški socialisti se niso udeležili nobene spominske manifestacije za čikaškimi anarhisti, dasi je bila že cela vrsta teh manifestacij. Prepustili so

(Dalje na 6. strani)

Ivan Molek:

ČEZ REKO

Ta satira je bila prvič objavljena v majski številki Proletarca leta 1919, v času največjega pljuskanja boljševiških valov po svetu. Ker se dobro prilega današnjim, ne dosti boljšim razmeram v Ameriki, jo ponatiskujemo . . .

Duševid, omahljivec.
Gorečnik, fanatik.
Vrelokrv, drugi fanatik.
Trpec, živ mrlič.
Svitana, sanjarka.
Bistrogled, trezen mislec.

— — —

Pozorišče: Breg velike reke. V ozadju pusta ravnina s cesto, ki drži v hribe, pokrite z goščavo. Onkraj reke krasna scenerija, izgubljajoča se v nejasnih obrisih. Trije moški različne starosti in postave in mlada ženska sede, oziroma leže na bregu in se razgovarjajo.

Duševid: Dovolj je pričkanja. Bodimo na jasnem: Ali smo vsi zato, da pridemo čez reko na drugo stran, kjer je boljši kraj in kjer se nam obeta lepša bodočnost?

Ostali štirje: Smo.

Duševid: Dobro. V tem smo edini. Cilj nam je skupen. Zdaj pa je vprašanje: Kako pridemo čez vodo?—Mislimo dobro in govorimo stvarno. Manj teorij, manj predsodkov in več poznavanja faktov je treba.

Gorečnik: Moja teorija je, da prebredemo vodo. Vi ste jo izmerili, pa pravite, da nam seže čez glavo; premerili ste tudi daljavo in trdite, da bi ne mogli držati sape toliko časa, da bi prehodili dno struge. Vašim kalkulacijam verjamem ali pa ne.

Duševid: Tukaj je matematičen dokaz. Številke. Deset čevljev od brega te že zalije voda. Do drugega brega je natančno pol milje. Vse je izračunano do tisočink in sekund. Zakaj bi premlevali to reč?

Trpec (leži ves čas na hrbtu s sklenjenima rokama pod glavo): Oh, številke! Moje oči so že solzne in rdeče od vaših številk. Pustimo številke! Kaj praviš, Svitana?

Svitana: Le vi računajte. Voda je tako mirna, čista in bajna, kakor zrcalo, kot nebo. Občudujem to reko.

Gorečnik: Tvoja definicija, Duševid, že drži do gotove meje. Moje stališče je, da ni struga povsod enaka. V vodi so hribi in doline kakor na suhem. To so suha fakta.

Vrelokrv (naglo): To so mokra fakta! Fraze! Khm!

Gorečnik (jezno): Časi so preresni za zabavljanje. Pa ti povej kaj pametnejšega, Vrelokrv.

Vrelokrv: Sem že povedal. Vse vaše gobezdanje, lamentiranje in natezanje o kakovosti struge in globočini vode je plesnjiva češplja. Moj predlog je bil in ostane, da se dobro zaletimo in preskočimo reko. To je edina rešitev. Khm!

Trpec: Ali si zrela za skok, Svitana? Kaj misliš?

Svitana: Gledam in se čudim. Toliko vode na enem mestu še nisem videla v svojem življenju. Odkod prihaja in kam gre?

Gorečnik: Da, da—vprašanje še ni rešeno; čemu je pravzaprav ta reka tukaj?

Duševid: Stupidnost! To ne spada sem. Bodimo stvarni. Vrelokrvov predlog je skrajno nepraktičen, celo fantastičen, dasiravno zelo idealističen in o izvedljivosti te ideje si pridržim svoje dvome. Dandanes moramo biti zelo previdni, kajti vsaka podlasica ima že svoj politični program in platformo.

Vrelokrv: Frazarstvo! Jaz hočem, da smo še danes na oni strani reke in vsaka druga metoda pomeni, da se prehod zavleče za nedoločeno dobo. Zakaj toliko govorjenja?—Delajmo, delajmo, khm!

Trpec: Ne prenaglite se, bratje, ne prenaglite! Moje noge so trudne in moje oči vas še komaj vidijo. Počasi, tovariši! Kar ne bo danes, bo jutri. Moje mnenje je, da počakamo tukaj na bregu toliko časa, dokler voda ne usahne in izgine. Ali ni tako prav, Svitana?

Duševid: Ti si tudi velik idealist, Trpec. Z drugimi besedami se to pravi, da naj čakamo tukaj tri tisoč let. Ali bomo?

Vrelokrv: Nikdar, nikdar!—

Svitana: Ne, ne, voda ne sme izginiti. Tako krasna voda! Zdi se mi, da bi bil zločin, če jo skalimo z našimi nevrednimi nogami. Ali bi ne bilo dobro, bratje, če bi hodili po bregu do izvirka, in tam jo obidemo brez vseh težav?

Duševid: Haha, kako idealistično! Ženska čutstva so neprekosljiva.

Vrelokrv: Kako frazasto!

Gorečnik: Hodila boš do smrti.

Trpec: Oj, na pot pa ne, samo hoditi ne!

Svitana (se obrne proti cesti in strmi v daljavo): Kaj bi bila tista črna pika tik gozda?

Vsi se ozrejo.

Trpec: Muha je.

Gorečnik: Ne, muha ni; nekaj večjega bo. Vrabec je.

Vrelokrv: Kakšne oči pa imata? Še več kot vrabec je. Telica je. Vidim, kako opleta z repom. Sem se bliža.

Duševid (gleda napeto nekaj hipov): Muha—vrabec—telica! Kako se motite. Jaz pa natančno vidim, da je človek; s palico maha okrog sebe, pa ne z repom. Tu je dokaz, da je zemlja okrogla.

Bistrogled (se počasi približa): Zdravi, tovariši!

Duševid: Pozdravljen. Odkod prihajaš in kaj nam prinašaš?

Bistrogled: Prihajam iz tujine, grem v tujino in prinašam vam najlepše želje.

Duševid: To je dobro.—Glej, bavimo se s težkim problemom. Pred nami je reka. Na tej strani je puščava in boj, na drugi strani pa blagostanje in mir. Ali ta nesrečna masa zelene vode nas drži tukaj in zdaj ne vemo, kako bi prišli čez. Pet nas je in vsakdo ima svoje ideje. Prvi pravi, da prebredimo vodo, drugi, da počakamo, dokler voda ne uplahne, tretji, da preskočimo reko in naša tovarišica Svitana je mnenja, da bi hodili do izvirka in prišli po suhem na drugo stran. Ali imaš morda ti kakšno pametno sugestijo?

Bistrogled: Hm, pet vas je, naštel si pa le štiri ideje.

Duševid: Da; moja malenkost se še ni odločila, kaj bi bilo pravzaprav najbolje. Glasoval pa bom za najpametnejši predlog.

Gorečnik (migne proti Duševidu): On samo zabavlja čez druge, sam pa ne da niti fige od sebe.

Vrelokrv: On razdira, kar drugi zidamo. Po domače bi mu rekli salonski anarhist.

Trpec: Tovariš tujec, kaj je dobro za glavobol? In kaj za trudne noge? Glavobol je kakoršnjina. Morda je preddoba demokracije. Kaj se ti zdi, Svitana?

Svitana: Ne vem; to prepuščam vam. Oj, kako čarobna je ta vodna gladina pred nami! Grehota bi bila, če jo skalimo.

Bistrogled: Vaš vozel je res čudovit. Dovolite mi, da vam pomagam s skromnim nasvetom. Ali vam ni še nič prišlo na misel plavanje?

Vseh pet se spogleda.

Duševid: Plavanje? Kaj je to?

Bistrogled: To je tako. (Demonstrira z rokami.)

Vrelokrv (naglo): Humbug! Že davno smo zavrgli utopije. Khm!

Trpec: Prenaporno delo, prijatelj, trudapolno delo. Človek si utrudi mišice in živci trpe. To ni dobro.

Bistrogled: A tako? Kaj pa čoln?

Vseh pet: Čo-o-o-o-oln?

Bistrogled: Da, čoln. To je večja škatlja iz lesa ali bičevja in zasmoljena, da ne pušča vode. Vsedete se noter, primete za veslo, pa vas ponese na drugo stran reke. Lahka reč. V desetih minutah ste čez.

Gorečnik (ga gleda sumljivo): Kdo pa ste vi?

Vrelokrv: To diši po starinah. Ali naj gremo nazaj v stari vek?

Duševid: Ideja ni preslaba z materijalističnega stališča. Zgodovina nas uči, da se gotove periode ponavljajo; razlika je le, da se ponavljajo v drugi obliki z ozirom na sodobne razmere. Kdo more trditi, da se ne bi tudi čoln prilagodil našim modernim potrebam?

Trpec: Ah, tesati čoln—plesti čoln—smoliti čoln in nazadnje še veslati, to so težave, tovariši! Fizični napori, napetost mišic, razburjanje živcev. Ali se izplača? Kaj praviš, Svitana?

Svitana (gleda zaljubljeno v reko): Nič ne bom rekla. To so vaše stvari. Jaz bi najrajša poletela na krilih vetrčka preko te divne vodne mase. . .

Gorečnik: Nehaj, nehaj s svojimi plitvimi argumenti, ki diše po kompromisih, kakor berač po česnu. Ali bomo zdaj hodili po krivih potih nazadnjakov, ki tešejo in smolijo čolne? Odgovori!

Vrelokrv: Nazadnjakov, naših tiranov, ki so nas vse življenje priklepali na skale v gorah, da smo šele danes po trudapolnih potih prišli do reke?—Dol s čolni!

Duševid: Dovolite, da vam pojasnim stvar z znanstveno-filozofičnega stališča naših učiteljev, katerih principe vsaj priznavamo, da so sredstva za dosego našega cilja — — —

Vrelokrv: Ne, ne! Dovolj je!

Bistrogled: Oprostite, tovariši, ne vem, ne razumem, ne morem uganiti kaj je pravzaprav med vami, ali zdi se mi in sami ste rekli, da bi šli radi čez reko.

Vsi: Tako je. To je naš cilj.

Bistrogled (gleda nekaj hipov pazno med bližnje vrbe na bregu): Glejte! Tam je čoln; nov je še. Vesla so notri. Čudno, da ga niste prej opazili. Kar odvežite ga, potegnite bliže, poskakajte vanj, primite za vesla in vprašanje bo rešeno. (Vsi gledajo nekaj trenotkov pod vrbe v bližini, kjer se je lahno zibal na vodi tik brega čoln, privezan k vrbi.)

Vrelokrv (se hitro obrne): Protestiram! — —

Duševid: Zakaj?

Gorečnik: Logično je, da je bil čoln prej tukaj, kakor mi in iz tega fakta sklepam, da izgleda vsa stvar kakor zvito nastavljena past, ako že ni—kolosalna zarota.

Bistrogled: Čoln je tukaj. Tesati vam ga ni treba, niti smoliti. Z majhnim naporom in z malo potrpežljivosti se lahko prepeljete preko reke.

Trpec: Čoln je treba odvezati, potegniti semkaj, vanj zlesti in za vesla je treba prijeti. To so težke fizične naloge v življenju mukotrpnega človeka. Potrdi, Svitana!

Svitana: Bojim se čolna; bojim se za reko. Te kristalnočiste in misteriozne vode se ne smemo dotakniti. Greh je.

Duševid: Pravite, da sem idealist, kaj ste pa vi? Ali ni pravilno, če sprejmemo formulo treznih mislecev, ki se glasi, da rodi vsako zlo nekaj dobrega za bodočnost? Rekli ste, da je čoln zlo. Zakaj? Ali zato, ker so ga drugi iznašli, preden smo se mi narodili? Bedasto! Da nimamo od hoje krvavih nog, se moramo zahvaliti podkovanim čevljem, ki tudi niso naša iznajdba. Kar nam je služilo, da smo mogli priti do reke, nam sme po vsej pravici služiti, da pridemo tudi čez reko. Čoln je na tej strani. Prosim vas, tovariši, poslužimo se ga!

Gorečnik: Izneveril si se našim svetim načelom, Duševid. Sram te bodi!

Vrelokrv: Izdajalec si in zarotnik! Khm!

Bistrogled (skoči v vrbno goščavo, odveže čoln, skoči vanj in ga privesla do ostalih): Tu ga imate! Drugega vam ni treba, kakor da se skobacate vanj in primete za vesla. Čemu toliko prerekanja?

Duševid: Hvala, ker se toliko trudiš, dobri tujec. Toda svet je nehvaležen.

Gorečnik (mrzlo): Naša rešitev je odvisna od dela nas samih. Odklanjamo filantropijo in simpatije.

Vrelokrv: V meni že vre kri. Kaj vse to pomeni? Odkod se je priklatil ta človek in čemu nam je nastavil čoln pod nos? Predlagam, da ga vržemo v reko, pa bo mir.

Svitana: Ne, ne, v vodo ne!

Bistrogled (plašno): Dobro vam želim, a vi mi grozite, da me vržete v vodo. Zakaj? Ali niste ljudje?—Če vam ni prav, se vsedem v čoln in odveslam sam na ono stran.

Duševid: Počakajte! Vsi pojdemo.

Vrelokrv: Jaz že ne!—V čolnu ne!

Gorečnik: Jaz tudi ne. Ostanem pri svojem sklepu.

Duševid: Eno koncesijo imam. Čoln je zdaj siv. Pobarvajmo ga zeleno. Morda ne bo vama potem tako zopern.

Gorečnik: Čoln je čoln. Na prozorne reforme ne damo nič. Barva je krparija.

Vrelokrv: Dol s krparijo!

Duševid: Dam vam še eno koncesijo, ki je absolutno zadnja. Navrtajmo tri luknje na čolnu. To ni več krparija.

Gorečnik: Devet lukenj! Tri na vsakem boku in tri velike na dnu.

Vrelokrv: Pri najboljši volji bi se zadovoljil s tem, da izbijemo čolnu dno in pustimo vesla na bregu.

Trpec: Oh, zakaj toliko dela in truda z vrtanjem lukenj in z izbijanjem dna, zakaj? Nepotrebno zapravljanje energije, kajne, Svitana?

Svitana: Zdi se mi, da sanjam, oj sanjam . . .

Duševid: Imposibilizem, strašne so tvoje žrtve!—Tukaj se ločijo naša trnjeva pota. Zdravo, tovariši!

Gorečnik: Tako pa ne gre. Glasovali še nismo. Inteligentni smo in nekoliko parlamentarizma je še v naših srcih. Tudi demokratično je. Brez formalnosti glasovanja ostanejo zaključki le na jeziku in papirju.

Trpec: Naj bo, čeprav je tudi govorjenje ali dviganje roke že nepotreben napor. Ali boš glasovala, Svitana?

Svitana: Jaz sem nevtralna. Glasovala ne bom.

Gorečnik: Dobro. Jaz sem za čoln k večjemu z devetimi luknjami.

Vrelokrv: Jaz pa pod pogojem, da se izbije dno.

Trpec: Jaz sem sploh proti čolnu in proti vsemu.

Duševid: Umaknem svojo koncesijo iz dobrih, tehničnih razlogov in sem za čoln v celoti in popolnosti, kakršen je.

Gorečnik: Soglasja in večine ni. Kaj bo zdaj?

Trpec: Nič ne bo. Na bregu ostanemo. Čemu bi se ubijali? Vode bo enkrat konec in tedaj pojdemo na drugo stran brez truda in skrbi.

Duševid (se naglo ozre): Kje je čoln?—(Vsi se ozro in čolna res ni več. Izginil je, kakor da ga je požrla široka reka.)

Bistrogled (malomarno sedeč v bližini): Odplul je svojo pot po vodi. Čoln noče čakati, da bi se vam zljubilo končati prepir. (Vstane.) Jaz pa grem nazaj, odkoder sem prišel. Ako srečam koga, ki bi šel v vašo smer, mu povem, kaj sem doživel. (Odide po cesti proti gozdu in petorica gleda za njim.)

Svitana: Kako je majhen! Ena sama črna pika ga je.

Gorečnik: Zdaj smo tam, kjer smo bili.

Duševid: Da! Zlata priložnost je šla mimo nas in vi ste se ji rogali in jo brcnili od sebe. Tako je.

Vrelokrv: Utopija! Črno, umetno kamoflagirano nazadnjaštvo je bilo, ki nas je hotelo spraviti s pota pravega napredka. Mi gremo naprej! Khm!

Gorečnik: Da, naprej po začrtani poti.

Duševid: Za čolnom grem in ko ga dohitim doli ob bregu, se vrnem. Nisem še obupal nad svetom. Da ste mi zdravi! (Odhiti.)

Vrelokrv: Hitro, dokler se ne vrne—bedak! . . . . Čez reko! (Se zakadi z brega in štrbunkne v globočino. Visoko pljuskne voda, se zapeni in zavalovi proti bregu.)

Gorečnik: Ha, živel, dobri tovariš!—Izbral si je mojo pot. Hitro, da ga dohitim! (Priviha si hlačnici in rokave na suknji ter stopi počasi v vodo, katero gazi s širokimi koraki, z desno pa tišči usta in nos. Ko se skrije glava pod vodo, se hkratku pokažeta obe roki na površju, ali v naslednjem hipu izgineta, na mestu se pa narede ozki kolobarji, ki se širijo in širijo, dokler se ne razbijejo ob peščenem bregu. Nato je vse tiho in mirno.)

Trpec (še vedno ležeč in podpirajoč si glavo z rokama): Šli so bedaki—naj jih vrag nosi! Midva pa ostaneva tukaj in počakava, kajne, draga moja Svitana.

Svitana (strmi v reko s široko odprtimi očmi): Oh, kako se peni voda! Reka je jezna. Oh, zakaj smo jo razžalili? — —

Ivan Vuk:

Lov na črno zlato

Vladimir Lydin, ruski pisatelj, opisuje v reviji "Putjošestvujočij" mično zgodbico o lovu na črno zlato, ki se imenuje "kaviar" in ki je slastna in pikantna jed gurmanov in sploh tistih, ki imajo denar.

Naj podam kratek izvleček iz tega opisa. Evo:

V spomladi, v prazniční dobi ljubezni, vrejo ribe kakor orkan. Kaspiško morje, pradavni dom rib, jih kar bljuva kakor vulkan lavo v ustje reke Volge, kjer v skrivališčih mnogih žil in žilic, ki prepletajo ustje in strugo reke Volge, praznujejo svatbo in drste. — — —

Zmračilo se je. Mi pa smo se vkrcali v Saratovu na ledolomilec, ki nas je nato odpeljal po Volgi, tja, kjer je lov na ribe, na črno zlato. Še preden smo dospeli do cilja, smo videli med brazdami, ki jih je rezala ladja v ledu, prve čete rib. Ležale so, da rabim ta izraz, pod ledom, nakupičene tako na debelo, da je bok ladje drsel po njih in preko njih kakor drsi plug preko njive.

Na ladji so stali, rama ob rami, tvoreč eno samo nepretrgano progo, ribiči. Stali so, stisnjeni drug ob drugega, vsi premraženi. Dnevi zgodnje pomladi so jih zvabili iz toplih domov v snežen metež step in v metež rib v valovih reke Volge.

Pod ledolomilcem je pokal led z žvenkljajočim treskom. Preko krova so uhajale enoglasne, brezkončne pesmi tisočerih ribičev in hitele nekam tja na kopno, na led.

Dalje tja proti jugu, ko že več ne veš, ali si sredi reke Volge ali na morju, plavajo po nepregledni širini reke razrezani kosi ledu svobodno kakor majhni, preganjani otočki.

Ribiči so na preži. Stoje na kosih ledu, na samih njih robovih. Vedo, da je nevarno, da se lahko zgodi, kakor se je že neštetokrat zgodilo, da odnese reka Volga stoječe na ledu neznano kam in da jim ni rešitve.

*

Ribiči so stisnili gorjače v svojih premraženih pesteh. Prstirok jim radi mraza otrpnejo, radi neprestanega zgiba mišic koža poči. Kri se pocedi. Ali vkljub temu švigajo gorjače kakor smrtnonosni žarki, švigajo v vodo, po rojih rib. Noben udarec ne zgreši. Trupla rib se neprestano kupičijo. Val plavajočih rib se zaletava v ta zid trupel, ki se počasi zaustavlja in končno popolnoma ustavi.

V odprtini ledu, stene katerega se pod besnečimi udarci gorjač stresajo, umirajo ribe trumoma. — — —

Prve ribe, ki so plavale na drstenje proti severu, so ščuke in mečkači. Ribič se jih ne dotakne. Plavajte kakor vam je drago. — Slede ribe belice. Ribiči se niti ne ozrejo nanje. Sledijo rdečebradci. Plavajte v miru in naj vam bo ženitovanje prijetno. Ne izplača se vihteti gorjače.

Naposled, po dolgem, večkrat celo po večdnevnem čakanju, priplavajo ribe jesetre. So, kakor črno zlato, ki leži na dnu morja in ki ga je treba od tam iztrgati kakor trgajo iz nedrij gora zlato rudo. Tam jo trgajo z lopato in krampom, iz morja jo je treba zagrabiti z rokami, z golimi rokami. Z rokami, vse premraženimi. Kaj tisto, da koža poka, da curlja kri, da se roke obrežejo ob ostre robove ledenih gruč. Črno zlato gomazi pod tistimi ostrimi robovi ledu.

Vse sile so napete. Dokler val črnega zlata premagan, stavljen, ni oddiha.

Kaviar. —

*

Tisoče centov se nalovi v n kaj dneh. Tisoče ljudi je ta preskrbljeno za vse leto, sam če se je sreča nasmehljala. N pretiravam. Kajti prebivalci st niso razvajeni, niso razneže Saj še danes mnogi niti ne ve kako velika je resnična vre nost njihovega dela.

Danes je razpošiljanje te blaga popolnoma v rokah z drug. Nemški naseljenci ima svoje zadruge. Kalmiki pa tu svoje. Nemci in Kalmiki, ob imajo enako daleč do rodovite polja v reki Volgi. Tisti, ki st nujejo najdalje, romajo v mrzl nočeh po stepi s kompasom v r kah, samo da ne zamudijo čas ko se ob robovih ledenih kl pojavijo ribe, črno zlato.

Zadrugarji, kajpada, ne ži samo z lovom na kaviar in njega prodaje. Ali podlaga n hovemu gospodarskemu in te ničnemu razvoju je vendar k viar, ki ga kopljejo iz valov v valovih reke Volge, mat' ro naje.

Ribe odpravljajo ribjemu tr stu. Ta organizacija jim za daje traktorje in drugi gradbe materijal. Prej propadajoče va rastejo, se dvigajo in blagost nje se zasidruje.

V vasi Olsa na primer, izkre je parnik po cele ure mlatil stroje in žage za kolhoz Kalm kov.

Nad vasjo, glej, preži obla prahu začinjen s slanim morski zrakom. Napoveduje vihar in m let rib. Čolnov v tem slučaju mogoče zasidrati. Kajti, če bi j že sam vihar ne odtrgal in od sel, bi jih odtrgal in odnesel v har rib. Zato so čolni potegnj ni na suho. In videti je ta vrst čolnov, kakor potegnjena, mo na, črna veriga.

*

Velik parnik plove tam iz R ka. Prinaša nov vonj in napaj z njim ozračje in veter.

Nafta, govori ta vonj in se do tika nosov.

S parnika se sliši klavir. Mi ni akordi ruske pesmi:

"Volga, Volga, mat' rodnaja,
Volga, ruskaja reka . . ."

Žena zdravnikova igra in po je. Na parniku je uredila ambu latorij, zdaj igra in poje sebi i drugim, ki jo slišijo, v radost . .

*

Takšna je slika kraja po dne vi. Poslovna in vesela kakor n kakšnem velesejmu. In v resni ci je tu nekakšno zbirališče vseh, ki žive od črnega zlata — kaviarja.

Med težkimi koraki ribičev, ki gnetejo z ogromnimi svojimi red nimi škornji mehek sneg, se po meša veseli smeh kmečkih de klet. V mešanici glasov se sliši jasni vokali ruske besede in za molkla, grgrajoča narečja azijat skih govoric.

Reka Volga je čudež teh kra jev, kakor je reka Nil čudež vso je krajine.

Kaspiško morje je zakladnica v kateri so nakupičeni prastar zakladi, čakajoči na nove ljudi na njih korajžo in podjetnost na njih stroje in na mogočnega ustvarjajočega duha.

Pozdravljeno Kaspiško morje in Volga reka in vsi, ki ste o njenih bregovih.—Svoboda.

—Federated Pictures.

Nova ladja za prevažanje bojnih letal, ki je bila nedavno spuščena v morje v Newport Newsu, Va.

Petdesetletnica haymarketske bombe v Chicagu

(Nadaljevanje s 5. strani)

te prireditve — anarhistom. Ali naj danes pademo za 50 let nazaj? Ali naj danes sprejmemo padle anarhiste za svoje borce in mučenike?

Preteklo je 50 let od Haymarketa in še danes ni prišla "revolucija", kakršno so snovali Spies, Parsons in ostali. Ni prišla in nikdar ne pride! Revolucija v Ameriki pride, ampak ne takšna, kakšno so hoteli imeti anarhisti in kakršno hočejo zadnja leta komunisti in drugi romantični revolucionarji.

Ameriška revolucija pride kadar bo delavstvo zrelo za nj — in ta revolucija pride najprej v glavah delavcev, da bo do znali, kaj hočejo in potem VOLILI ono, kar bodo hoteli!

Ameriška revolucija mora priti po demokratični poti — z zmago večine!

Tri stvari Ivana Cankarja

(Iz Zbranih spisov, XI. zvezek.)

I.

BREZVERCI

"Vero nam jemljejo!"

Štefé pride s Kristanovega shoda domov; potrt je in žalosten. Žena mu postavi kosilo na mizo. Štefé se kosila ne dotakne in tudi žene ne pogleda.

Žena. Kaj se ti je hudega pripetilo, da tako nekrščansko povešaš oči in brke, da se kosila ne dotakneš in da tudi mene ne pogledaš?

Štefé. Zdi se mi, da sem lažji!

Žena. ???

Štefé. Da sem lažji, se mi zdi!—Ko sem šel mimo Vodnika, mi je bilo tako čudno, kakor da bi odskakoval z obema nogama; če bi te težke suknje ne imel—Bog vedi, kaj bi se bilo zgodilo!

Žena. Poglej malo, otiplji se malo!

Štefé. Pametna je ta beseda in zares se bom otipal!—

Štefé se otiplje, zakriči in omedli. Ko se vzdrami, se nasloni z obema rokama na mizo ter se milo razjoka.

Štefé. O ti prokleti Kristan, o ti prekanjeni kujon! Po tihotapsko me je zalotil in jo je vzel!

Žena. ???

Štefé. Vero, ljuba žena, vero! —Saj je res, da že ni bila več veliko prida, da je bila že zabrisana, zameglela in posvalkana kakor liberalni program, ampak nekaj je le treba, da ima človek v suknji, če je urednik "Slovenca" in Kregarjev korteš!

Žena. Še enkrat poglej in se še enkrat otiplji!

Štefé. Kaj bom gledal in tipal! Vsaka reč ima svoj kot, tako tudi vera. Na, tukajle sem jo nosil, to prijetno staro verico, zdaj pa sama glej in tiplji!

Žena. Jaz pa ti bom nekaj povedala, Štefé, in dobro premisli mojo besedo! Res je Kristan velik pogan in res je prekanjen kujon, ampak že brada ga razodeva, da ga še ni zapustilo vsako usmiljenje: stopi k njemu!

Štefé ne reče nič, obleče suknjo in se napoti h Kristanu.

II.

Kristan. Naprej!

Štefé stopi molče v izbo, razprostre robec na tla, poklekne ter povzdigne roke.

Kristan. ???

Štefé. Vero!

Kristan (pokaže na koš, ki je do vrha napolnjen z zmečkanim papirjem). Tamle bo!

Štefé plane h košu, sežе vanj z obema rokama do komolcev.

Kristan (se ozre iznad rame). Tistale tam bo Kregarjeva; še jako čedna je, če jo marate.

Štefé. Kako bi jo jemal, ko je zatajena: iz kota v kot se vleče debela črta!

Kristan. On jo je samo za par tednov zastavil pri meni; koncem maja pride po njo.—Tamle je Povšetova.

Štefé. Saj se nič ne vidi—prazen papir je in ves povaljan!

Kristan. Veliko je že izkusil in dolga pota je romal!—Kaj pa s Šukljetovo?—Tako čudne vere se nikoli nisem videl, zato sem jo spravil za spomin.—Žena!

Žena Kristanova stopi v izbo.

Kristan. Kje pa je Šukljetova vera?

Žena. Če se ne motim, je v prvi izdaji Cankarjeve Erotike.

Kristan. Sem z njo!

Kristan vzame iz knjige skrbno zvit papir in ga pokaže naskrivoma Štefétu. Štefé zardi in utakne palec v usta.

Štefé. Kaj tako čudnega in nespodobnega pa še v svojem življenju nisem videl!

Kristan. Jaz tudi ne.—Kako pa je s Štefetovo vero, da je ni? Ali si jo ti kam pomedla?

Žena. Kaj ne veš, da si sinoči viržinko zapalil ž njo? Saj sem ti rekla, da je vera in da nikar ne prižigaj!

Štefé sklene roki nad glavo in zaplaka. Gorjé meni! Nate, Kristan, in na tvojo poganško dušo pridi moja kri!

III.

Šusteršič. Torej kaj? Nimam časa!

Štefé (trepetaje). Vero sem izgubil!

Šusteršič (vstane, nasmehne se zelo veselo in položi roki na Štefetove rame). In zaradi takih malenkosti prihajate k meni v teh resnih časih? Prijatelj, jaz je že zdavnaj nimam, te ljube vere, pa se mi godi dobro že na tem svetu! Zapomnite si enkrat za vselej: veren ni tisti, ki ima vero, temveč tisti, ki pravi, da jo ima!—Bog z Vami!

Štefé stoji dolgo na stopnjicah in tišči kazalec na čelo. Morda stoji še zmirom . . .

II.

DUNAJSKO PISMO

Dragi sodrugi!

Naznanjam Vam, da se mi še nikoli ni tako dobro godilo kakor zdaj. Ne rečem, da je manj nadlog in izkušnjav, nego jih je bilo prej; tudi draginja je velika; ampak moja dobra volja izvira odtod, da že par mesecev ne berem slovenskih časopisov. Kadar pride zlohotni natakar s papirnim kupom pod pazduho in me povabi: "Slovenische Blaetter gefaellig?" — iztegnem obe dve roki ter ga zavrnem ogorčen: "Poberi se, izkušnjavec, izpred mojih oči!" — Tako hranim čas, dobro voljo in čisto vest.

In profitiram še nekaj drugega. Ko sem zaklenil ušesa vsakdanjim novicam iz Udmata in Barja, sem v mirnem razpoloženju pogledal na svojo ljubeznivo domovino—in glejte: imela je čisto drugačen obraz! Kar je bilo majhno, se je razblinilo, kakor kup blata pod škornjem; in kar se mi je zdelo nekoč veliko, je zlezlo nenadoma tako popolnoma vase, da vidim komaj še sled . . . Kako mogočno se je bila v maju razmahnila ljubljanska svobodomiselnost! Zdaj se oziram zastonj, ne vidim je, še sam Dijogen bi je ne našel Umrla je; njen duh (kolikor ga je imela) hodi zdaj po Dunaju z molkom v roki; zadnjikrat sem ga videl v nedeljo, ko se je napotil s procesijo v Marijacelje . . . Popolnoma narobe pa je stvar s klerikalnim demokratizmom in s klerikalno svobodomiselnostjo! Ko sem bil v domovini, sem mislil, da teh reči nikjer ni naprodaj, temveč da sta Lueger in Ebenhoch v primeri s Šušteršičem in Krekom prava aposteljna svobode, enakosti in bratstva! O kratkovidna neprevidnost, o neprevidna kratkovidnost! Vstal je na Dunaju doktor Krek, in komaj je izpregovoril mogočno besedo, je bil do pike podoben Robespierru! Falot, Robespierre, opeharil si pobožne kamniške kmete za mandat! Oblekel si talar, okoli vrata kolar—sakrament, to je bila ideja! Ob prihodnjih volitvah se obrijem in storim kakor on! . . . No, Robespierre je govoril, poleg njega pa se je muzalo petnajstero gospodov; celo Gostinčar, ki ni razumel, se je muzal. Zakaj reč je bila taka: Robespierre je dobro vedel, da Ludvik šestnajsti še živi in da bo še dolgo živel. Če bi bila nevarnost za življenje njegovo, bi ne bil govoril Robespierre, temveč—Šuklje . . . Še bolj po domače povedano: dokler demokratizem ni nevaren in dokler kaj nese stranki in prijateljem —slava demokratizmu!

"Und der Demos absolut,
wenn er unsern Willen tut!"

Dotlej namreč, dokler se kaže "demos" v podobi petstoterih farovžev . . .

Vse bi bilo dobro z menoj in lepo bi živel v tej šumeči dunajski puščavi, če bi ne bilo ljudi, ki prihajajo iz domovine, in celo takih, ki bero slovenske časopise. Prinašajo mi novice, ki so morda stare, morda malovažne, ampak zame puščavnika vendarle novice.

Tako je prišel zadnjič človek, ki mi je povedal, da je "gospodarska stranka" plačala svojo ceho ter se napotila iz ljubljanske kavarne v Ribnico. Prestrašil sem se kakor malokdaj v življenju. Pa če se ne vrne več? Pa če se izgubi na potu? In sem izpraševal, koder sem hodil: "Ali se je že vrnila? Ali se ji ni nič zgodilo?" Zakaj moje srce je blago in vsega usmiljenja polno. Povejte mi, sodrugi, in mi pišite: "Ali se ji ni nič zgodilo? In ali ni morda zabredla kam ter visi zdaj na visokem drevesu tam v ribniških krajih in se ozira po ravni cesti in kliče na pomagaj?"

Toda prišel je nekdo drugi in mi je povedal še strašnejšo novico. Rodoljubi organizirajo narodno delavstvo! V Trstu ga organizirajo, tam je planil iz črne skale studenec, ki poplavi kmalu vso prostrano domovino. O Martin Skočir, o zaslužni rodoljub, o zvezda hejslovanska, kako si vstal iz groba in kedaj? Strahoma strmim na tvoje delovanje in v duhu že gledam podobo prihodnosti: Regent se je spreobrnil in hodi po tržaških ulicah v sokolskem ornatu z ovenčano trobojnico v rokah; Petejan je iz same ponižnosti postal natakar v "Narodnem domu," Jernejčič pa se je obesil, ker sta ga prehitela Regent in Petejan. Nova vojska narodnega delavstva je rešila Trst iz rok krutega sovraga, na piazzi caserma pa stoji signor Mandich in kliče s stentorskim glasom: "Slovenia fara da se—evviva Ribariccio! . . ." Ljudstvo je navdušeno, celo v starem mestu; tam leži v črni lukenji družina brezposelnega delavca in umira od lakote: ampak v poslednjem trenutku se vzdigne oče, nag okostnik, in vzdigne roko: "Predno umrjemo, otroci, še enkrat: Živio, Rybař, živio, Mandič!" Družina zapoje "Slovenec sem" ter umrje v sladki zavesti, da ji napiše "Edinost" genljiv nekrolog . . .

Ampak prišla je k meni še tretja nadloga in mi je razodela, da je govoril doktor Krek proti — podraženju živil. Svojim volilcem? Ne, tobačnim delavcem! Zdaj hodim po Dunaju —o, sodrugi, da bi videli moj žalostni obraz! — in premišljujem brez nehanja: ali je bil govornik hinavec, ali so bili poslušalci blagoslovljeni butci? Vse se mi zdi, da je oboje resnica; toda ker v svoji pohlevnosti ne maram reševati na svojo roko nobenega vprašanja, vas prosim, da mi pišete tudi o tem . . .

Z najlepšim pozdravom.

Ivan Cankar.

III.

"LEPA NAŠA DOMOVINA"

Zadnjič sem videl na cesti oddelek infanteristov; marširali so proti kolodvoru. Dež je lil curkoma; škornji so se jim udirali globoko v razmočeno blato, ki je škropilo do kolen. Ni bilo več zgodaj, morda že deveta ura dopoldne; ali dan je bil pustemu mraku podoben, ves siv in mrzel.

Vojaki niso marširali sami; ob obeh straneh kolone so korakali—trop, trop, trop — moški, ženske, otroci. Lilo je od njih, kakor da bi cunje izžemal, blato je škropilo otrokom do pasu in do obraza. Oglasil se je krik ženske, zaihtel je otrok—ali dež je lil dalje, blato je škropilo dalje, kolona je stopala dalje, trop, trop, trop . . .

Videl sem vojaka, visokega, močnega moža; njegov hrbet je bil narahlo sključen, tisti hrbet, ki je nosil že devetkrat težje tovore nego je vojaški tornister. Njegove roke so bile črne in težke; bil je morda kovač. Poleg njega je stopala s hitrimi, drobnimi koraki ženska, ki je bila za glavo manjša od njega; segala mu je komaj do rame. In za roko je držala ženska malega fanta, ki je trudoma in jokaje tekel z njima ter neprestano zaostajal.

Mož se je postrani ozrl in je takoj umaknil pogled. —

"Vrni se!"

Ženska je vzkliknila, zgrabila ga je za rokav.

"Ne jaz . . . ti se vrni!"

Pogledal je v tla in bled je bil.

"Saj boš dobila oseminšestdeset vinarjev na dan in Francek . . . Francek . . . Francek štiriintrideset . . ."

Zajokala je naglas, potegnila je fanta za seboj, da se je spotaknil ter padel na kolena v blato.

"Še to naj vzamejo . . . še tisti Judežev denar . . ."—

Videl sem vojaka, moža, ki se mu je na prestarem obrazu poznalo, da je sedel dolga leta v delavnici; taki ljudje so stari, preden so bili mladi. Šel je s tistim mirnim, težkim korakom, kakor je hodil zjutraj ob sedmih v tvornico; morda je celo pozabil, da ima tornister na hrbtu. Z obema rokama pa se ga je oklepal pod pazduho star, suhoten človek, ki se je trudil, da bi stopal po vojaško. Govoril je hitro in veselo in neprestano mu je teklo iz oči po obehdveh licih.

"Saj tudi jaz, Jan, pred tridesetimi leti . . . o, krepki fantje smo bili . . . vriskali smo, pravim . . . tudi jaz, glej, Jan . . . o Jan moj, Jane, Janjek!"

Kakor da bi z nožem udaril, tako je planil krik iz njegovih ust.

"Oče . . . saj boste dobili na dan oseminšestdeset vinarjev in povrhu še . . ."

Ali oče ga je pogledal z očmi, ki so bile vse zakrvavele.

"Jan . . ."

Videl sem vojaka, zelo čokatega, plečatega moža; poznalo se mu je na opaljenem obrazu, da je vajen solnca in burje in vsega hudega. Morda je bil iz okolice, kmečki sin. Kraj njega je stopala postarna ženska z zgrbljenim, prstenim obrazom; tudi njena obleka, do pasu blatna, in pisana ruta na glavi je razodevala kmetico.

"Zdaj pa je čas, mati; vrnite se domov, pa zbogom!"

Molčala je in je strmela vanj, kakor da ga vidi prvo in poslednjo uro. Z rute ji je lila dežnica na obraz in na lase, ki so se sprijemali na čelu.

"Vrnite se, mati, daleč vam je do doma . . . saj boste dobili na dan po oseminšestdeset vinarjev . . .

Njena ozka brada je vztrepetala pod zgrbljenimi ustnicami in jaz nisem vedel, če je bila dežnica ali če so bile solze, kar je teklo brez nehanja preko velih lic ter kapalo na prsa . . . Videl sem jo še enkrat, pred kolodvorom. Tam so bili zastražili ograjo, branili so spremljevalcem pot. In stali so vsi ob ograji, dolg špalir, moški, ženske, otroci. Preko prostranega dvorišča je marširala kolona . . . trop, trop, trop . . . Pisana ruta kmetice se je nenadoma vzdignila iznad špalirja — koščene, stare roke so se s čudno močjo oklenile ograje, vzdignile so telo.

"Joj meni! . . ."

Kolona je izginila za sivim poslopjem.—

Kam greste, fantje, kam je vaša pot?

Starec me je pogledal z rdečimi, od pritajenih solz razpaljenimi očmi in se mi je zasmejal v obraz.

"Domovino branit, gospod, domovino branit!"

•

Slišal sem ob tistem času govor debelega gospoda. Dolg govor je bil, meni pa se je zdelo, da slišim eno samo besedo: "Domovina, domovina, domovina . . ."

"Lepa naša domovina . . . čast in blagor naše domovine . . . vse za domovino . . . kri do zadnje kaplje za domovino . . . na boj za domovino . . ."

Ko je nehal in je bil truden, sem vprašal soseda:

"Kdo je ta spoštljivi in debeli gospod?"

Sosed se je zasmejal in je odgovoril:

"Troje hiš ima v mestu in tudi zunaj mesta lep kos domovine; sinovi pa so mu preskrbljeni tako varno, da ne bodo marširali!"

"Pa je rekel: vse za domovino!"

— "Saj ni mislil svojega bogastva!"

"Pa je rekel: kri za domovino!"

— "Saj ni mislil svoje krvi! . . ."

•

Pojdem in povprašam tiste, ki so marširali skozi blato; tiste, ki so nosili tornistre, ter njih spremljevalce:

"Kje je vaša domovina?"

Pa bodo odgovorili povrsti:

"Lani je nemška zemlja pila mojo kri, tirjala moj davek; letos pije in tirja avstrijska zemlja; čez leto dni morda bom služil Ameriki. Moja pot gre tja, kamor ukazujejo tisti, ki imajo domovino in oblast. Od fabrike do fabrike, iz rudnika v rudnik, s polja v mesto, od dežele do dežele; in nikoli ne vprašajo: kje je tvoja domovina? Vprašajo le: koliko je še vredno tvoje delo, koliko je še v tvojih žilah krvi? In kadar ni več krvi, ukažejo: pojdi! Pojdi in išči si domovine, poišči si jo kraj ceste, v jarku! Ali kadar se jim zahoče, mi obesijo tornister na hrbet in velevajo: Hiti, umri za našo domovino! Zakaj njih je domovina in njih je oblast! Jaz sejem in žanjem, branim hišo in polje; ali ne sotev ni moja in ne žetev, ne hiša, ne polje. Ti si vprašal, ti nam povej: kje je naša domovina?"

Tako bodo odgovorili vsi tisti, ki so marširali po blatni cesti.

Stvar je v redu, pa zapojmo: "Lepa naša domovina . . ."

•

Jaz, bratje, pa vem za domovino in mi vsi jo slutimo. Kar so nam siloma vzeli, za kar so naš ogoljufali in opeharili, bomo dobili povrnjeno in poplačano s stoterimi obrestmi! Naša domovina je boj in prihodnost; ta domovina je vredna najžlahtnejše krvi in najboljšega življenja. Iz muke trpljenja in suženjstva neštetih milijonov bo vzrasla naša domovina: vsa ta lepa zemlja z vsem svojim neizmernim bogastvom. Tedaj bodo le še grenak in grd spomin te gosposke domovine, na suženjstvu zidane, s krvjo in solzami gnojene, sramota človeštvu, zasmeh pravici . . .

Drugačno melodijo bo dobila pesem o "lepi naši domovini"!—

Slika kaže skupino belgijskih vojakov na manevrih v bližini meje nacijske Nemčije.

Španski preokret

Izid volitev v španski parlament je pokazal, da je španska republika že tako močno vsidrana v politični zavesti španskega naroda, da jo ne morejo zrušiti več nobeni, še tako besni navali španske reakcije. Španski narod je tekom mračnih stoletij najrazličnejših tiranij spoznal, da je svoboda najvišje dobro, ki je možno le v popolni, neokrnjeni demokraciji in v republikanski obliki njegove države. Spoznal je pa obenem tudi, da sta svoboda in demokracija le relativnega pomena, če se vzporedno z izvajanjem političnih svobošč in ne izvaja tudi gospodarska in socialna enakopravnost.

Ko je španski narod pred štirimi leti osvojil državo in uresničil svoj stoletni sen, je v valu razumljivega navdušenja marsikaj pozabil in oprostil — le na svojo stoletno zahtevo po razlastitvi fevdalnih veleposestev in njih razdelitvi med kmečki narod ni mogel nikoli pozabiti. Prej so na to osnovno potrebo španskega naroda pozabljali voditelji španskih levičarskih strank, ki so sicer vedno naglašali potrebo temeljitih preosnov na vseh področjih španskega ekonomskega in socialnega življenja, obenem pa vse preveč odlagali njih praktično izvedbo. Usodno za nadaljnji razvoj vsega notranjega političnega in socialnega življenja Španske je bilo ravno dejstvo, da niso takoj in radikalno izvedli agrarne reforme. To odlašanje je begalo ljudstvo in krepilo reakcijo. Eden glavnih problemov Španije — kakor v ostalem tudi Italije — je v razlastitvi in razdelitvi veleposestev. 15,000 fevdalnih družin in nekaj cerkvenih ekonomij poseduje 80% španske zemlje, milijoni španskih kmetov pa životarijo na ostalih 20%. Vsi ti do skrajnosti pauperizirani kmetje kričijo po zemlji, jo hočejo zase, da bi mogli na njej živeti. Kar je storila francoska revolucija pred poldrugim stoletjem, je bilo potrebno storiti sedaj v Španiji: dati zemljo kmetom. Če bi se bilo to zgodilo takoj, bi bile ljudstvu prihranjene vse bridke izkušnje zadnjih let, vsi junaški upori in vse neštete žrtve; onemogočena bi bila zlasti opasnost, da se mlada španska republika zruši pod udarci združene reakcije. Prihod Gil Roblesa na vlado je omogočila predvsem neodločnost in sterilnost levičarskih pokretov.

Ljudstvo je pričakovalo od svojih voditeljev dejanj, ker jih ni bilo, je ustvarilo polagoma samo neko novo stanje: kmetje so v pričakovanju zakona o agrarni reformi zasedli na svojo roko zemljo in jo na svoj račun obdelovali. Vladna intervencija ni mogla tu ničesar opraviti, volja kmetov je bila močnejša. Če je pa vlada grozila z reformo ustave, z obnovitvijo prejšnjega režima, je imela takoj proti sebi tudi vse delavstvo. Znani silni upor v Asturiji pred dvema letoma, tekom katerega je padlo 2000 delavcev in jih je bilo na desettisoče zaprtih, je nastal zgolj kot reakcija na namero vlade, da ukine novo ustavo. Delavci in kmetje so tedaj instiktivno čutili, da morajo sami braniti ustvarjeno stanje, da očuvajo priborjene svobodščine in pravico do zemlje. Oni so s tem rešili ustavo nove Španije in tako omogočili ponovno zmago takozvane levičarske fronte pri zadnjih volitvah.

Izgleda, da je sedaj ta levičarska fronta odločena izvesti vse one reforme, ki jih je ljudstvo vsa ta leta zaman terjalo. To fronto tvorijo večinoma razne republikanske in napredne stranke, ki si sicer v pogledu na nekatera bistvena socialna in ekonomska vprašanja niso povsem edine, izkustva zadnjih let jih pa vendar silijo, da obnovijo v pospešenem tempu notranje življenje Španije, da rešijo njene socialne probleme, ker morejo le na ta način računati na sodelovanje ljudstva in odvrniti opasnost, da se reakcija znova polasti vlade. Gila Roblesa in njegovih zaveznikov se more nova Španija trajno rešiti le, ako preide od besed k dejanjem. Da mislijo to pot resno, izhaja tudi iz komentarja, ki ga je objavil vodja španskih socialistov Largo Caballero v listu "El Socialista" koj po volitvah, in v katerem pravi med drugim, da sedaj, ko si je ljudstvo zopet priborilo Republiko, nikakor ni več časa za zunanje izražanje zmagoslavja, marveč je treba resnega dela. "Ne bodo se več — pravi — samo odkrivali spomeniki in spreminjala imena ulic. Potrebni so realni ukrepi in hladnokrvno izvršena dejanja po točnem v naprej določenem programu.

Ljudska fronta bo trajala, dokler bodo levičarski republikanci držali svoje obljube. Mi socialisti bomo z vsemi močmi sodelovali pri realizaciji programa, kakor smo ga sprejeli s paktom, s katerim je bil ustvarjen ljudski blok. Toda ta program se mora izvesti brez vsakega odlašanja. Sedaj po amnestiji moramo najprej onemogočiti kakršenkoli izgon malih poljedelcev z zemlje, ki jo obdelujejo. Sploh mora biti rešen celotni agrarni problem in to brez obotavljanja pod krinko proučevanja.

Onih 30,000 amnestirancev ne sme v nobenem slučaju ostati brezposelnih . . . Stran že enkrat z mezdami, ob katerih ni živeti ne umreti. Delavskim masam se mora zasigurati življenjski minimum. Naši kmetje se ne smejo več prehranjevati le s tem, da trgajo vsako noč nekaj oliv z oljk svojih gospodarjev."

Nova vlada španske republike se bo morala torej podvizati s politiko radikalnih socialnih reform, s politiko delavskih in kmečkih interesov, s politiko rušenja tisočletnih privilegijev španskega fevdalizma, da reši sebe in bodočnost španskega naroda. Značilna za mišljenje naših konzervativnih in katoliških krogov je okolnost, da obžalujejo padec Gil Roblesove vlade, da govore o preganjanju katoliške cerkve in vere, o komunistični diktaturi itd., medtem ko gre v španskem primeru v resnici le za boj proti fevdalizmu in plemiškim predpravicam. Gil Robles je bil eksponent veleposestništva, bankarstva in monarhije. Kako stvarne in skromne so zahteve španskega ljudstva, je razvidno že iz gornjih besed voditelja španskih socialistov. Če se tem krogom zdi krivično, da se zagotovi delavcem življenjski minimum in kmetom zemlja, čemu potem govorice in pišejo, da ne nasprotujejo opravičenim socialnim potrebam in pravicam delovnih množic? Saj smo agrarno reformo izvedli celo v Jugoslaviji, pa se ni zato Triglav pogreznil. Kako tedaj tolmačiti ta divji bes proti sedanji Španiji, katere politika ne jemlje vere ljudstvu, marveč jemlje le nadoblast in gospodarske predpravice finančni plutokraciji, plemiškim veleposestnikom in pijavkam španskega naroda? Naivno vprašanje!

Spansko delavstvo, ki je rešilo republiko, ni udeleženo v novi španski vladi, ki jo pa podpira. Ravno to daje novi vladi posebno moč in pomen, to ji tudi omogoča uresničenje socialnih zahtev ljudstva. Kar so levičarske vlade zamudile l. 1931., morajo nadoknaditi sedaj, zlasti bodo morale takoj rešiti agrarno vprašanje, da zagotove sebi salno privrženost kmetov.

V dobi, ko zmaguje povsod reakcija, je španski narod z nepokolebljivo vero in nezlomljivo voljo vrnil Španiji svobodo in demokracijo. Tu je igrala odločilno vlogo preizkušena zavest španskega delavstva, ki se je celo stoletje krčevito borilo za osvoboditev svoje zemlje, za socialni in kulturni preporod vsega španskega naroda. Zgodovina socialnih bojev španskega delavstva je pri nas le malo znana, čeprav tvori eno najčastnejših stranj v knjigi mednarodnega proletarijata. Samo v borbi preizkušeno ljudstvo je moglo s toliko silo in toliko politično zrelostjo rešiti dvakrat v teku petih let svojo domovino pred grozečim navalom združenih reakcionarnih sil, in jo povrniti vedno znova kultu svobode in ciljem socialne pravičnosti.

V času, ko ječi delavstvo Italije, Nemčije in Avstrije pod jarmom diktature, v času, ko zajema svet ravnodušnost do najsvetlejših idealov stoletja, je podvig španskega ljudstva, ki je vzlic vsem napakam polpretekle dobe ostalo zvesto načelom španske republike in njene demokracije, svetel zgled in čvrsta pobuda vsem, ki verujejo v bodočnost miru in svobode. Gh. v Svobodi.

Dolina meseca

ROMAN

Spisal JACK LONDON—Poslovenil Vladimir Levstik

DEVETNAJSTO POGLAVJE

Ko se je pripeljala gospa Mortimerjeva s katalogi semen in knjigami o poljedelstvu, je našla Saxono vso zarito v knjige, katere ji je bil Edmund posodil. Saxon ji je vse razkazala in ona je bila nad vsem navdušena, zlasti tudi nad zakupno pogodbo in predkupno pravico.

"In zdaj," je rekla, "kaj nam je storiti? Sedita, oba. To je vojni svet, in jaz sem edini človek na svetu, ki vama more povedati, kako in kaj. Vsaj morala bi biti. Kdor je preuredil in popisal veliko mestno knjižnico, je pač menda zmožen, da spravi vaju dva mlada človeka kratkim potom v tek. Nu, kje naj začnemo?"

Oddahnila se je nekoliko in pomislila.

"Najprej: Madronjevčev ranč je izvrstna kupčija. Jaz vem, kaj je zemlja, vem, kaj je lepota, in vem, kaj je podnebje. Madronjevčev ranč je zlata jama. V tem travniku je bogastvo. Kako ga bosta obdelala, vama povem pozneje. Skratka, zemlja je tu. A kaj bosta delala z njo? Preživljala se? Da. Z zelenjavo? Seveda. A kaj bosta počela z njo, kadar zraste? Prodajala jo bo bosta. Kam? — Poslušajte me. Storita tako, kakor sem jaz storila. Izločita prekupčevalca. Prodajajta kupcu v roke. Zbobnajta si sama svoj trg. Ali vesta, kaj sem videla skozi okno voza, ko sem se peljala po dolini, komaj nekaj milj odtod? Hotele, vrelce, letovišča, zimovišča — prebivalstvo, usta, trg. Kako zalagajo ta trg? Zaman sem se ozirala po zelenjavnikih. — Billy, zaprezite svoj voz in bodite takoj po kosilu pripravljeni, da popeljete Saxono in mene na izprehod. Za vse ostalo se ne menita. Naj ostane, kakor je. Kaj bi se vama mudilo v kraj, ki niti njegovega naslova ne vesta. Danes popoldne bomo izkušali dobiti naslov. Potem bomo vedeli, koliko je ura."

A Saxon ju ni spremila. Preveč posla je bilo doma; treba je bilo posnažiti hišo, ki je bila tako dolgo zapuščena, in pripraviti gospe Mortimerjevi prenočišče.

In čas večerje je bil zdavnaj minil, ko sta se gospa Mortimerjeva in Billy vrnila.

"Srečna, srečna otroka!" je izpregovorila, kakor hitro je stopila skozi vrata. "Dolina se šele drami iz spanja. Vajin trg je tu. Niti enega konkurenta ni v vsej dolini. Ti hoteli so se mi videli že na prvi pogled novi — Caliente, Boyceške toplice, El Verano in vsi, kar jih je ob železniški progi. Tudi v Glen Ellenu so trije majhni hoteli, tik zraven vaju. Oh, z vsemi lastniki in ravnatelji sem že govorila."

"Čudovita je," je ves očaran rekel Billy. "Prav do Boga bi se peljala, če bi bilo treba z njim govoriti o kupčiji."

Gospa Mortimerjeva je v zahvalo za poklon nagnila glavo in hitela dalje.

"In odkod prihaja vsa zelenjava zanje? Z vozovi jo dobivajo po dvajset in petnajst milj daleč iz Sante Rose in zgoraj iz Sonome. To so najbližje zelenjavne farme, in če one ne morejo zadostiti naraščajoči potrebi, kar se pogosto zgodi, tedaj morajo ravnatelji hitro naročati zelenjavo prav iz San Francisca. Predstavila sem jim Billyja. Obljubili so, da bodo podpirali domačo obrt. Razen tega je to tudi zanje bolje. Vidva jim bosta dajala enako dobro zelenjavo po isti ceni; prizadevala si bosta, da jim bosta dajala celo boljšo, bolj svežo zelenjavo; in ne pozabita, da jo lahko dajeta tudi ceneje, ker bosta imela krajšo pot.

"Tu ni govora o komedijah z enodnevnimi jajci, niti z mezgami in zavarki; a na svoji polici imata nič koliko prostora, da lahko sadita zelenjavo. Jutri zjutraj vama pokažem, kako si napravita kurnike in kurje ograde. Razen tega bi lahko redila kopune za trg v San Franciscu. Začela bosta seveda v majhnem. Od kraja bo to samo stranski zaslužek. Povedala vama bom, kar je treba, in vama poslala tudi knjig o tem. Glavno je, da rabita pamet. Delo prepuščajta drugim. Tega si morata biti popolnoma v svesti. Zaslužek tistih, ki nadzorujejo druge, je zmerom večji od delavskih plač. In pa knjige morata voditi. Vedeti morata, kako stojita. Vedeti morata, kaj se obnaša, kaj se ne obnaša in kaj donaša največ dobička. Vajine knjige vama bodo to povedale. In jaz vama za časa pokažem, kako in kaj."

"Če pomislim — vse to na dveh oralih!" je zamrmral Billy.

Gospa Mortimerjeva ga je ostro pogledala.

"Kako na dveh," je rekla s strogim glasom. "Na petih oralih. Pa niti s tem ne bosta mogla popolnoma založiti trga. In vi, prijatelj, boste imeli s svojimi konji vred preko glave dela, da zorjete jarke po tem travniku, kakor hitro pride prvi dež. Načrt napravimo jutri. Tudi jagodnice lahko gojite tu na polici, pa brajdo si napravite za fino namizno grozdje. Za te reči vama bodo plačevali kar neverjetne cene. Imela bosta robidnice, Burbanksove — on živi v Santi Rosi — Loganove jagode in mamutove jagode. A nikar ne delajta neumnosti z rdečimi jagodami. To je reč, ki hoče imeti vsega človeka zase. Jagoda ni trta, da vesta. Ogledala sem si sadovnjak. Debla so dobra. Zastran cepljenja se pomenimo kasneje."

"A Billy si je hotel pridržati tri orale travnika," je opozorila Saxon, kakor hitro je ujela priliko.

"Čemu?"

"Da bi prideloval seno in drugo krmo za konje, ki jih bo redil."

"Krmo kupujta za del dobička, ki ga bosta imela od tistih treh oralov," je takoj odločila gospa Mortimerjeva.

Billy je pogoltnil tudi to in spet zatajil samega sebe.

"Prav," je dejal, pošteno se trudeč, da bi pokazal vesel obraz. "Naj bo. Sadila bova zelenjavo."

Vseh teh nekaj dni, dokler je trajal obisk gospe Mortimerjeve, je Billy dajal ženskama, da sta ukrepali in odločali po svoji glavi. V Oaklandu se je bila pričela doba razmaha, in Westoaklandska konjarna ga je bila z nujnim pismom pozvala, naj pošlje še več konj. Zato je bil Billy ves božji dan z doma in iztikal po okolici za mladimi delovnimi živalmi. Tako je že od kraja do dobra spoznal svojo dolino. Westoaklandska konjarna je tudi prodajala večje število konj, ki so si bili na trdem mestnem tlaku pokvarili noge, in naprej jih je bila ponudila njemu po izredno ugodnih cenah. Ti konji so bili dobre živali; vedel je, ker jih je še v prejšnjih časih poznal. Na mehkih tleh bi se kmalu opomogli, posebno če bi jim snel podkve in jim privoščil nekaj oddiha na paši. Za trdo tlakovane ceste seveda ne bi bili nikoli več, a na farmi so mogli delati še leta in leta. In razen tega je moral misliti na rejo. A ni se mogel odločiti, da bi jih kupil. Skrivaj se je boril sam s seboj, Saxoni pa ni ničesar povedal.

Zvečer je sedel v kuhinji ter kadil in poslušal, kaj sta bili ženski za dne opravili in sklenili. Pravo vrsto konj je bilo kaj težko dobiti; to je bilo, kakor se je on izražal, isto kakor pregovoriti farmarja, da bi si dal izdreti zob, čeprav je imel dovoljenje, da sme zvišati kupnino za petdeset dolarjev. (Dalje prihodnjič.)

Ivo Grahor:

Nevažno vprašanje

Iz dnevnika slovenskega radio-telegrafista

Sunkovito zaletovanje vetra v naš avion je naznanjalo, da se bliža vihar. Pilot in opazovalec sva bila premočena od napora, da vzdržita polet v redu in v pripravljenosti za vse težave. Kdo je bil potnik, ki se je vozil z nama, še nisva izvedela. Mrko je sedel v kabini in zavit v volnen črni plašč strmel skozi okence v desni lini. Zdel se mi je podoben črnemu vranu, ki so mu na poti omagala krila. Na bledem obrazu se mu je zarisala življenska utrujenost. Črna brada mu je bila razmršena in izdajala zanikrnost vzhodnih popotnikov.

Ko sva opravila z aparatom in mojimi zemljevidi in merili, se je pilot naglo obrnil proti kabini in mi namignil. Sklonil sem se mu bliže. Skozi okno kabine sva lahko videla potnika.

"Egipčan!" je dejal pilot pomenljivo.

"Egipčan?"

Da. Razumel sem. Najin potnik je še vedno strmel navzdol na pokrajino. Pod nami se je bila zasekala v morje ostra črta z dvema belima pikama. Port Said in Damieta. Leteli smo čez zaprti zaliv. Opazil sem, da je bilo v portsajških vodah nenavadno živo: angleške bojne ladje stražijo vhod v Sueški kanal. Vojna. Nehote sem usmeril daljnogled proti jugu. Pomislil sem da se morda ta hip vozijo pod nami na italijanskih parnikih tudi slovenski fantje, namenjeni v Abesinijo. Kod vse potuje ta naš maloštevilni narodič po želji tujih držav in vladarjev in njih avanturah. Ali pa pridejo tudi nazaj in bodo lahko pripovedovali o prestanem trpljenju teh vojn in vojnih grozot? Eno je gotovo, sem si mislil, da oni ne bodo lagali in olepševali. Naj svet zve, kakšna je bila ta vojna!

Slike mojih francoskih častnikov iz Abesinije so mi še vselej obujale nerazumljiv strah pred bodočo vojno na vzhodu, kakor imenujejo te dežele Evropci. V tem, Bližnjem vzhodu bodo trčile moderno oborožene vojske kmalu na uporne, napol divje narode Azije in Afrike. To bo upor proti "civilizaciji". (Ne dvomim, da ga bodo tako imenovali, pa naj zadene Francoze, Angleže, Nemce ali Italijane). Ali pa bo to res le upor divjih, kolonialnih narodov proti civilizaciji, in ne tudi upor Evrope? Tudi Evropa se z vsako vojno upre civilizaciji, svoji tisočletni kulturi in civilizaciji, ki jo je tako skrbno gojila in je še danes ponosna nanjo. Z uničevanjem narodov v kolonijah, ki so bili doslej zvesti sužnji, se bo pričela velika vojna, ki se bo imenovala pogin Evrope. Kajti, o tem ni dvoma, da bo ubijanje po načrtu in s tako popolnim orožjem zavedlo vojaške kroge Evrope v blazno vero o svoji vojaški vsemogočnosti. In potem bo v dvajsetih mesecih vsa "kultura" v prahu.

Pomislil sem, kakšen pomen utegne imeti v tej grozni perspektivi bližnje bodočnosti tole naše potovanje v francoskem vojaškem avionu s skrivnostnim egipčanskim potnikom; in potovanje naših slovenskih fantov v italijanski vojski tja proti Suezu. Suez kanal je moderna zgodovinska reka, na kateri je Cezar odločil svoj poraz in konec s tem, da jo je prestopil. Kaj pa je ta Cezar, če ne zadnji rimski vojskovodja, ki vrača Orientu duha vojne, vse, kar si je bil Rim od Orienta izposodil in doumel! Tam so se bile nekoč velike vojne za Sredozemlje, tu, na pol pota, se bijejo zdaj že poslednje vojne za Orient; bodoče se bodo vse za Evropo.

Iz teh misli me prebudi krik pilota v slušalki na mojih ušesih. Prvi hip bi bil skoraj spet planil bliže k pilotu, a ropot stroja me je osvestil, da bi bil vsak razgovor brez telefona zdaj nemogoč. Pilot me je opozarjal, da se bližamo že Kairu. Pod nami se je bila že zožila delta Nila in ogromni veletok se je pokazal ves v enem rokavu. Na jugu se je blestel kup belih štirikotov. Naš potnik v kabini je bil postal nemiren. Dospel je končno na cilj.

Ob dveh popoldne smo ga izkrcali na angleškem vojnem letališču.

Zvečer sva v razkošni francoski kavarni izvedela od angleških uradnikov, da je bil najin potnik egiptski poslanik pri abesinskem cesarju Selasiju v Adis Abebi. Važna misija v Siriji in Arabiji ga je bila privedla k francoskemu guvernerju v Derat, ki nama ga je priporočil.

"Ali se mu je posrečila njegova naloga?

"Njegova naloga? Ne vemo. Morda je bila njegova naloga celo ta, da pridobi za zvezo Arabce. Fantast! Kako naj pomaga Arabija v teh vojnah v Afriki? Prej bi razumel, da poseže v vojno Egipt. Egipt ima veliko škodo od vojne v Abesiniji. Obudila je staro nezaupanje."

"Mislite na nezaupanje proti Angliji?"

"Ne. Proti vsej Evropi."

"To bi se bilo brez te vojne prej ali slej pokazalo", je vrgel v pogovor moj tovariš pilot.

"Dvomim", se je uprl star angleški mornariški častnik; "mi smo imeli tu še sto let daljno nalogo za uvajanje civilizacije."

"Samo tempo je prepočasen", ga je zavračal mlad nemški trgovec.

Anglež ni niti z očesom izdal, da je razburjen; le v glasu se mu je poznalo da odgovarja namenoma zaničljivo.

"Tempo? Tempo razumemo samo mi. Britanija. Evropa, ki hoče kolonij radi dobička — ne radi vojn —, mora tudi misliti z računico dobička. Mi. Evropa, smo šola za Rim, ne Rim, ne Cezar. Naš Irec, pisatelj in dramatik Shaw je stopil Italijanom v glavo, ker jih je poveličeval v šali kot osvojevalce sveta. Kdor se otroško napihne od navadne, duhovite Shawove šale, naj si še ne domišlja, da je doumel Afriko, da je doumel Orient."

Ozrli smo se v Angleža, kakor da pričakujemo od njega še mnogo važnega. Priznati moram, da je pričel njegov mogočni angleški razum tudi mene zanimati. Ko je nehal govoriti, sem zato mirno vprašal:

"Vojna v Abesiniji pač, po vašem, že sploh ni bila potrebna."

"Ne. Potrebna? Vojna ni nikdar potrebna, nobena. Več je škode od vojn, kakor od vseh človeških neumnosti. Ker vojna ni neumnost, vojna je navadno zlo, navaden, nizkoten zločin."

Tudi ta Angležev odgovor mi je bil zelo všeč. Ne da bi čakal na vtis pri družbi, sem naglo vprašal:

"Zakaj pa se je le morala pričeti ta vojna Italije z Abesinijo. Ali ne kot neumnost."

"Kot neumnost Italije? Italije in Anglije! Če že hočete, da tako rečemo. A to pot je bila bolj vzrok neumnost italijanskega naroda. Ta bo vso vojno plačal. Do pet milijard lir je že doslej računa. In našega nič manj", je zamahnil tja v zrak, kakor da se ne splača več govoriti.

"Torej je le neumnost!" sem nagajivo vzkliknil, kakor samo zase.

"Da. Vi me še ne razumete", je mirno odvrnil, ne da bi se okrenil, in dodal — "Zapravljati denar, sposojeni denar, ni zame neumnost, to ni več "fair" (ni dostojno). Pogovoriti bi se bilo treba z nami."

"Torej mislite, da bi bili razgovori med Italijo in Anglijo lahko preprečili to vojno?"

"Seveda. To mislim. To je pribito."

"En sam razgovor, sporazum?" je nejeverno vprašal pilot še enkrat.

"Da, sporazumno."

"In bi preprečili vojno!"

Klanje, uničevanje ljudi in blaga bi mogli ljudje preprečiti, mi je šinilo v glavo! pa ne preprečijo. Čemu potem sploh žive ljudje v glavnih mestih, čemu žive diplomati.

Angleži so se razgovarjali spet z Egipčani in jih nisem razumel. V teh hipih pa sem se spomnil slik iz mojih francoskih časnikov o abesinski vojni. Stopil sem h kiosku in si dokupil še nekaj angleških in laških listov. Ko sem razgrnil vse pred seboj, mi je obstalo oko na slikah o proslavljanju zmage v Italiji. Sto in sto tisoči Italijanov, mož, žena in otrok se vesele zmage italijanskih armad nad Abesinci. Poleg teh slik se prikazujejo kopice požganih hiš in mrtvih, iznekaženih Abesincev. Desna stran: slike italijanskih herojev ("junakov"), padlih v teh bojih.

Oni Anglež se je bil spet obrnil k nam in začutil sem, da me opazuje.

"Koliko ljudi, mislite, da je padlo ali bilo doslej ranjenih v Abesiniji?" sem vprašal, ker nisem znal skriti svoje najtežje misli.

"50,000, 100,000 Abesincev, 60,000 Italijanov?" je vprašal natančneje pilot.

"Nevažno vprašanje!" nam je odmahnil oni. "Nevažno vprašanje! Vojna se je komaj da pričela. Sto tisoč, dve sto tisoč. Število ne igra vloge."

"Ne igra vloge", je ohlapno dodal suhi Nemec in se potrepljal po hlačniku, odkoder je nato izvlekel svetovno znano angleško pipo.

Ponudil sem jima italijanske časnike, slike navdušenih italijanskih množic in padlih junakov.

"Ne igra vloge", sta me prehitela oba, vsak v svojem jeziku.

Pilot in jaz sva se nemo spogledala.

"Ali se naj mi od njih naučimo mirno gledati vojne?" sem se vpraševal nehote, "ali je tudi lastni narod, nevažno vprašanje?"

Štirinajst dni kasneje sem bral v francoskih listih v Jaffi proglas egipčanske mladine zoper evropske tlačitelje in krvnike in zoper vojno Italije v Abesiniji. Spomnil sem se našega egiptskega odličnega potnika, ki so ga Evropci v Kairu imenovali sanjača ("fantast").

—Istra.

KONTROLA MOKROTE VAŽEN ČINITELJ PRI LAHKI KAJI

V zadnjih letih se je izkazalo, da je reguliranje toplote in mokrote velika pomoč pri raznih tovarniških procesih za zaščito izdelanega produkta. Izdelovalci Lucky Strike cigaret nudijo v tem oziru značilen vzgled. Kontrola mokrote je poleg tobaka najbolj važen činitelj. To so ugotovljene preiskave.

Na ta način je mogoče izdelovati enotne cigarete, kontrolirati gorenje in določati kakovost dima. Če je preveč mokrote, cigareta pravilno ne gori in ni okusna. Če je premalo mokrote, je dim suh, kar vpliva na slinavke kadilca.

Pri Lucky Strike je uveljavljen proces natančnega merjenja mokrote tekom izdelave. Izdelovalci Lucky Strike so bili v tem oziru prvi, toda šli so še dalje. Luckies izdelujejo v strokovnjaško prezračenih tovarnah.

Kontrola mokrote je samo eno izmed izboljšanj, ki napravlja Luckies za lahko kajo bogatega polno-zrelega tobaka. Ta temeljna izboljšanja vključujejo uporabo srednjih listov najboljšega tobaka, preiskavo tobačnih uzorcev pred nakupom, primerno staranje, strokovnjaško mešanje, višje segrevanje ter enotnost izdelka. In Luckies so manj kislobne. Preiskava je dognala, da imajo druge vrste cigaret od 55 do 100 odstotkov več kislobnosti kot pa Lucky Strikes.

—(Adv.)

Želodčno Zdravilo Iskreno Priporočano

Chicago, Ill. — "Trinerjevo grenko vino jemljem, kadarkoli trpim na želodčnih ali prebavnih nerednostih in lahko ga iskreno priporočam vsakomur." — Mrs. Susanna Pavlus. Nikarte delati poiskusov s kakim drugim odvajalnim sredstvom. Jemljite Trinerjevo grenko vino, ki je tekom zadnjih 44 let dokazalo, da je najbolj zanesljivo zdravilo proti zaprtju, plinom, slabemu teku, glavobolu, nemirnemu spanju in podobnim težavam. Pri vseh lekarnarjih.

TRINERJEV ELIKSIR GRENKEGA VINA

Joseph Triner Company, Chicago

—Federated Pictures.

Oblak dima kaže mesto, kjer je eksplodirala granata iz skega kanona na bojišču v bližini mesta Enderta, Abesinij

Naznanilo in zahvala

Tužnega srca naznanjamo sorodnikom, znancem in prijatelje lostno vest, da nam je neizprosna smrt vzela drago soprogo, ljubljeno mater in sestro

MARY RASPET

Umrla je po kratki in mučni bolezni za pljučnico, 12. aprila 19 Westmoreland bolnišnici v Greensburgu, Pa. Ob smrti je bila 45 let. Rojena je bila v Poljanah nad Škofjo Loko na Gorenj Bila je članica društva št. 78, S.N.P.J. v Manor, Pa. Dolžnost veže, da se na tem mestu najprisrčnejše zahvalimo vsem za dano pomoč za časa njene bolezni in ob smrti, dalje se prav lepo zahva za darovane krasne vence in cvetljice, ki ste jih položili ob nj mrtvaškem odru in vsem, ki ste jo spremili k mirnemu počitku. na hvala za poslovitveni govor pri odprtem grobu in vsem, ki ste automobile na razpolago in vozili brezplačno pri pogrebu v sprev na Irwin, Pa., pokopališče. Tebi draga soproga, nepozabljena in sestra naša, želimo počivaj v miru in lahka naj Ti bode ame zemlja. Žalujoči ostali: Joseph Raspet, soprog. Josephine in Ju hčeri. Robert in Theodor, sinova, Thomas in Frank Oblak, brat Manor, Pa.

Bremen · Europa

7 DNI DO JUGOSLAVIJE

BRZI VLAK OB BREMEN IN EUROPA V BR MERHAVEN ZAJAMČI UDOBNO POTOVANJE D LJUBLJANE

Ali potujete s priljubljenimi ekspresnimi parnik

COLUMBUS

HANSA ~ DEUTSCHLAN

HAMBURG ~ NEW YOR

Izborne železniške zveze od Cherbourga, Bremena Hamburga. Za pojasnila vprašajte lokalnega agenta

HAMBURG - AMERICAN LIN

NORTH GERMAN LLOY

130 W. RANDOLPH ST., CHICAGO

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 10. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta šteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno nino. Ker pa člani že plačajo pri asesmentu $1.20 za tednik, se jim šteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag S. N. P. J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini ki bi rad čital list vsak dan. Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado	$6.00	Za Cicero in Chicago je	
1 tednik in	4.80	1 tednik in	
2 tednika in	3.60	2 tednika in	
3 tednike in	2.40	3 tednike in	
4 tednike in	1.20	4 tednike in	
5 tednikov in	nič	5 tednikov in	
		Za Evropo je	$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list teda moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati vsoto listu Prosveta. Ako tega ne store, tedaj mora upravništvo datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $..........

1) Ime.......................................Čl. društva št.....

Naslov ....

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih člano družine:

2) ....Čl. društva št.....

3) ....Čl. društva št.....

4) ....Čl. društva št.....

5) ....Čl. društva št.....

Mesto ....Država ....

Nov naročnik ....Star naročnik..........